

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 17 (5122) 30 красавіка 2021 г.

ISSN 0024-4686

16+

Бярозы
Васіля
Быкава
стар. 4

Сум
і радасць
паэта
стар. 6

У трэндзе —
«сярэдні
ўзрост»
стар. 14

Старонкі светлага лёсу

Рыгор Булацкі. Сярэдзіна 60-х гадоў.

Рыгора Васільевіча Булацкага па ўнёску ў беларускую журналістыку наўрад ці нехта зможа перасягнуць. Педагог, гісторык, журналіст. Доктар гістарычных навук, прафесар. Лаўрэат прэміі Саюза журналістаў СССР і Саюза журналістаў Беларусі. Ініцыятар стварэння і першы дэкан сучаснага факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Цікавае супадзенне: 5 мая — Дзень друку ў Беларусі і дзень нараджэння навукоўца і журналіста.

Гэтымі днямі будзе адзначацца 100-годдзе з дня нараджэння Рыгора Булацкага. Пра яго часта ўспамінаюць, шмат пішуць — чаго варта адна кніга «Скрыжаванні лёсу» Алеся Марціновіча, якая перавыдавалася і, магчыма, яшчэ будзе перавыдавацца... З нагоды юбілею пагарталі некаторыя старонкі пакручастага, але яркага жыцця Рыгора Булацкага — чалавека-легенды.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 10 17

«ЛіМ»-акцэнт

Дата. На гэтым тыдні наша краіна ўшанава-ла памяць ахвяр Чарнобыльскай трагедыі. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падчас мітынгу-рэквіема з нагоды 35-годдзя аварыі на Чарнобыльскай АЭС падкрэсліў: неабходна зрабіць усё, каб адрадыць пацярпелых ад аварыі рэгіёны і ўдыхнуць у іх жыццё. У Брагіне беларускі лідар прыняў удзел у закладцы Алеі Памяці, прысвечанай 35-й гадавіне аварыі на ЧАЭС. На алеі ў парку гарадскога пасёлка высаджана 35 клёнаў, якія сімвалізуюць 35 гадоў з дня трагедыі. Там жа ўстаноўлены памятны знак.

Падзея. Прэзідэнт Беларусі зацвердзіў тэрміны правядзення XXX Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску». Аднаведна распараджана кіраўнік дзяржавы падпісаў 26 красавіка. Асноўныя мерапрыемствы «Славянскага базару» пройдуць з 15 да 18 ліпеня. У мэтах пашырэння глядацкай аўдыторыі прадугледжаны бязвізавы парадак уезду ў Беларусь для ўдзельнікаў і гасцей фестывалю з 73 дзяржаў. Пропускам для бязвізавага перасячэння дзяржаўнай граніцы будзе білет на мерапрыемствы фестывалю, якія пройдуць у Летнім амфітэатры або ў канцэртнай зале «Віцебск». З улікам існуючай практыкі дзяржаўнай падтрымкі фестывалю распараджэннем таксама прадугледжаны асобныя прэферэнцыі для яго арганізатараў і ўдзельнікаў.

Культура. Міністэрства культуры Беларусі правяло пасяджэнне калегіі, прысвечанай пытанням развіцця тэатральнага мастацтва, паведамляе БелТА. У краіне працуюць 29 тэатраў дзяржаўнай формы ўласнасці. Што датычыцца забеспячэння кадрамі, то па асобных спецыяльнасцях попыт на маладых супрацоўнікаў перавышае прапанаванне, аднак ёсць недахоп кадраў рабочых спецыяльнасцей. У якасці асноўных праблем фарміравання рэпертуару названы арыентацыя на пастаноўку п'ес замежнай драматургіі, адыход на другі план пастановак сучаснай беларускай драматургіі, нацыянальнай класікі. Як адзначыў міністр культуры Анатоль Маркевіч, не хапае спектакляў гістарычнай, ваенна-патрыятычнай тэматыкі, а таксама пра жыццё сучасных беларускіх дзяцей і падлеткаў.

Памяць. Часовую літаратурна-дакументальную Экспазіцыю «Чарнобыль-35...» падрыхтавалі ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры. Выстаўка прысвечана 35-й гадавіне аварыі на Чарнобыльскай АЭС і 85-годдзю з дня нараджэння прэзідэнта, публіцыста, які кіраваў Беларускім сацыяльна-экалагічным саюзам «Чарнобыль», Васіля Якавенкі. У ліку тых, чыя мастацкія творы нагадваюць аб трагічнай старонцы нашай гісторыі, — Іван Шамякін, Максім Танк, Пімен Панчанка, Аляксандр Адамовіч, Барыс Сачанка, Янка Сіпакоў, Мікола Мятліцкі. Рукапісы некаторых твораў прадстаўлены ў экспазіцыі. Таксама там можна ўбачыць кнігу «След чорнага ветру», у якую ўвайшлі найлепшыя тэматычныя сачыненні беларускіх школьнікаў. Прэзентаваны і дакументы, фатаграфіі, рукапісы, артыкулы, кнігі з архіва Васіля Якавенкі, якія захоўваюцца ў фондах музея.

Прысвячэнне. Мастацкую выстаўку «Старажытная Беларусь» да 100-годдзя з дня нараджэння Міколы Ермаловіча прапаноўвае ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Экспазіцыя прымеркавана да Года народнага адзінства. Гісторык, пісьменнік, выкладчык беларускай літаратуры Мікола Ермаловіч быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь за кнігу «Старажытная Беларусь: Полацкі і Навагародскі перыяды», прэміяй імя Уладзіміра Караткевіча, медалём Францыска Скарыны. Выстаўка «Старажытная Беларусь» аддае даніну павагі гісторыку і даследчыку. У экспазіцыі прадстаўлены жывапіс і графіка беларускіх мастакоў — водгук на даследаванні Міколы Ермаловіча. Творы Паўла Татарнікава, Міхася Басальгі, Васіля Шаранговіча ды іншых мастакоў гукаць ва ўнісон са старонкам кнігі даследчыка, адзначылі ў НББ.

Кіно. Ваенная драма «Лёс дыверсанта» Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» гэтымі днямі выходзіць на экраны кінатэатраў краіны, інфармуе БелТА. Карціна прысвечана подзвігам саваецкіх падпольшчыкаў і партызан у гады Вялікай Айчыннай вайны. Вобраз галоўнага героя чыгунчыка Аляся Арловіча зборны, але ў яго аснове — лёс саваецкага падпольшчыка Фёдара Крыловіча, які здзейсніў адну з самых вялікіх сухапутных дыверсій Другой сусветнай вайны на чыгуначнай станцыі Асіповічы. Аўтарам сцэнарыя выступіў Павел Магілін, рэжысёрам-пастаноўшчыкам — Дзмітрый Астрахан. Фільм мае і тэлеверсію з чатырох серый. Ідэя фільма паступіла ад Дзмітрыя Астрахана, які шмат гадоў супрацоўнічае з кінастудыяй, распавёў генеральны дырэктар «Беларусьфільма» Уладзімір Карачэўскі. Здымаліся як беларускія, так і расійскія акцёры, сярод якіх — Андрэй Смалякоў, Аляксей Сурэнскі, Аляксандр Семчаў, Уладзімір Цімафееў.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Аўтарытэтам слова

Адбылася рабочая сустрэча кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігара Сергяенкі са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаем Чаргінцом.

Кіраўнік пісьменніцкай суполкі праінфармаваў аб рабоце творчай арганізацыі за апошнія гады. Нягледзячы на пэўную нестабільнасць у грамадстве, літаратары краіны займаюць цвёрдую пазіцыю па захаванні асноў беларускай дзяржаўнасці, садзейнічаюць умацаванню міру, згоды, адзінства ў нашай краіне і заклікаюць да гэтага ўсіх беларусаў. Сведчанне таму — чатыры заявы, якія СПБ зрабіў з мэтай не дапусціць у грамадстве парушэння законаў, стрымаць ад неабдуманых учынкаў моладзь, асудзіць праявы фашызму.

У сродках масавай інфармацыі краіны было размешчана больш як 400 публікацый, у якіх пісьменнікі аўтарытэтам свайго слова заклікалі берагчы нацыянальныя

каштоўнасці, супрацьстаяць экстрэмізму. Кнігі літаратараў, а іх за год выдаецца каля 400, у многім скіраваны на ваенна-патрыятычную тэматыку. У СПБ распрацаваны план мерапрыемстваў па патрыятычным выхаванні, згодна з якім яшчэ больш пашырацца стасункі са школьнікамі і моладдзю.

Падчас гутаркі Мікалай Чаргінцаў падкрэсліў значнасць развіцця ў апошнія гады дзіцячай літаратуры і неабходнасць больш займацца чытаннем падрастаючае пакаленне як інтэлектуальную аснову будучага развіцця дзяржавы.

Размова ішла і пра чарговы IV (XV) з'езд Саюза пісьменнікаў Беларусі, які павінен адбыцца восенню. Падкрэслена важнасць далейшай дзейнасці Саюза пісьменнікаў Беларусі ў ідэалагічным кірунку. Праз мастацкае слова літаратары могуць яшчэ больш садзейнічаць захаванню высокіх маральных каштоўнасцей грамадства.

Марыя ЛПЕНЬ

І будзем сябраваць далей...

Міжнародная анлайн-сустрэча «Каўказ — Беларусь: кропкі сутыкнення», прымеркаваная да 25-годдзя падпісання Дагавора аб стварэнні Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі, звязала літаратараў, журналістаў, грамадскіх дзеячаў, работнікаў бібліятэк і культуры дзвюх краін.

На абмеркаванні, якое пачалося ў канферэнц-зале Стаўрапольскай краёвай універсальнай навуковай бібліятэкі імя М. Ю. Лермантава, былі вынесены пытанні, звязаныя з гістарычнымі, культурнымі сувязямі паміж Беларуссю, Стаўраполлем і Каўказам і сумеснымі літаратурнымі ды грамадскімі праектамі.

З расійскага боку сваімі меркаваннямі пра развіццё ўзаемных кантактаў падзяліліся доктар філалогіі Пётр Чакалаў, кіраўнік рэгіянальнага аддзялення Супольнасці пісьменнікаў Расіі Кацярына Полуміскава, дырэктар Стаўрапольскай абласной навуковай бібліятэкі імя М. Ю. Лермантава Зінаіда Дорына, пісьменнік і журналіст Сяргей Скрыпаль, мастацкі кіраўнік Стаўрапольскага акадэмічнага тэатра драмы імя М. Ю. Лермантава Ірына Бараннікава, старшыня рады Дагестанскай рэгіянальнай грамадскай арганізацыі па развіцці культуры і традыцый «Уздени Дагестана», кіраўнік міжнароднага гуманітарнага праекта «Беларусь — Дагестан» Керымхан Умаханав, члены краёвай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі.

Літаратуру і культуру Беларусі прадставілі старшыня Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, член Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюзнай дзяржавы Уладзімір Гаўрыловіч, галоўны рэдактар часопіса «Новая Неміга літаратурная» Анатоль Аўруцін і намеснік дырэктара Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна Таццяна Барабаншчыкава.

Уладзімір Гаўрыловіч, звяртаючыся да расійскіх сяброў, адзначыў, што з Каўказам у тысяч беларусаў склаліся даўнія і трывалыя сувязі. Шмат каўказаў вызваліла Сінявоку ад фашысцкай навалы. І ў нашай краіне пра гэта ніколі не забудуць. На Паўночным Каўказе, адзначыў пісьменнік, служыў у пачатку Вялікай

Падчас анлайн-сустрэчы: Уладзімір Гаўрыловіч і Таццяна Барабаншчыкава.

Айчыннай вайны выхадзец з Гомельшчыны Андрэй Макаёнак, будучы народны пісьменнік БССР.

Літаратар распавёў пра добрае стаўленне насельніцтва Каўказскага рэгіёна да беларускіх дзяцей і педагогаў, пацярпелых ад Чарнобыля, і выказаў падзяку жыхарам Каўказа за мерапрыемствы, арганізаваныя больш чым трыццаць гадоў таму. На пачатку 1990-х гадоў 150 навучэнцаў Вяльскай СШ Жыткавіцкага раёна праходзілі аздараўленне ў пансіянаце «Зоры Каўказа» ў Карачаева-Чаркесіі.

Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ запрасіў літаратараў Каўказа, Стаўрапольскага краю далучыцца да ўжо існуючых міжнародных праектаў, у тым ліку беларуска-рускага «Берагі дружбы», накіраваных на выданне перакладаў твораў.

У сваю чаргу Таццяна Барабаншчыкава прапанавала каўказскім калегам-бібліятэкарам, літаратарам, краязнаўцам узяць удзел у традыцыйнай канферэнцыі, прысвечанай выданню палітычнаму дзеячу Расійскай імперыі XIX стагоддзя генерал-фельдмаршалу Івану Паскевічу, якая пройдзе ўвосень у Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

Калі яднае творчасць

Вызначаны пераможцы міжнароднага конкурсу перакладчыкаў «Леся Украінка аб адзінстве народаў і лёсаў», які быў арганізаваны Брэсцкім абласным аддзяленнем СПБ, навукова-даследчай лабараторыяй па сацыякультурных праблемах памежжа Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта, кафедрай беларускай і рускай моў гэтай ВНУ і праводзіўся з нагоды 150-годдзя з дня нараджэння Лесі Украінкі і Года народнага адзінства.

На конкурс паступіла каля сотні работ, сярод удзельнікаў — творцы розных узростаў і прафесій з Беларусі, Расіі і Казахстана. Самыя маленькія ўдзельнікі — шасцікласніцы СШ № 4 г. Віцебска, самыя актыўныя — студэнты ВНУ, якія паспрабавалі перакласці творы ўкраінскай

пісьменніцы на нямецкую, французскую і англійскую мовы.

Больш за ўсё паступіла перакладаў на беларускую мову. У намінацыі «Найлепшы пераклад паэтычнага твора» была адзначана дыпломам I ступені Ала Бялькова з Гомеля, кіраўнік літаратурнай гасцёўні маладых аўтараў «31-ы мерыдыян». Другое месца дасталася Галіне Бабарыцы з вёскі Мочуль Столінскага раёна, трэцяе — Жанне Усцінавай з Магілёва.

Сярод прэзідэнтаў перакладаў найлепшым прызнаны твор Міхася Слывы з Рагачова, другое месца падзялілі настаўніца беларускай мовы і літаратуры СШ № 2 г. Драгічына Алена Дзеранчук і вучаніца Арэхаўскай СШ Маларыцкага раёна Эльвіра Коваль.

Пераможцам у намінацыі «Найлепшы паэтычны пераклад на рускую мову» стала сябар літаратурнага

аб'яднання «Надзея» з Гродна Кацярына Калік. Другое месца атрымаў Яўген Прудчанка з Алматы, трэцяе — удзельніца літаратурнага гуртка «ПаэтыкО» з Кобрына, настаўніца Алена Котава.

Як адзначыла член журы конкурсу перакладаў, загадчыца навукова-даследчай лабараторыі па сацыякультурных праблемах памежжа, прафесар кафедры беларускай і рускай моў БРДТУ Марыя Жыгалава, творчыя спабонітывы прадэманстравалі, што ўсе народы незалежна ад нацыянальнасці і месца пражывання імкнуцца да міру і згоды, любові і шчасця. А творчасць здольная аб'яднаць іх найлепшыя жаданні.

Работы пераможцаў будуць надрукаваны ў Брэсцкім абласным літаратурным альманаху «Берасцейская скарбніца — 4».

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

незабыўнае

Сумная дата

У бібліятэках Астравецкага раёна згадалі 35-годдзе катастрофы на Чарнобыльскай АЭС.

У Падольскім дзіцячым садзе-сярэдняй школе адбылося пасяджэнне аматарскага аб'яднання «Лесавічок». Бібліятэкар Вера Малахвей правяла гадзіну інфармацыі «Вечнае рэха Чарнобыля», якая кранула школьнікаў. Прагучалі ўспаміны вяскоўцаў, у іх — сумныя жыццёвыя факты.

Згадалі пра Чарнобыль і ў Міхалішкаўскай сельскай бібліятэцы, дзе правялі ўрок смутку «Імя той звязды — Палынь». Бібліятэкар Вольга Багдановіч і чытачы здзейснілі экскурс у гісторыю, прайшліся вулкамі населеных пунктаў, якія апусцелі пасля выбуху. Прыгадалі творы пісьменнікаў, прысвечаныя падзеям у Чарнобылі. Дзеці адлюстравалі страшную трагедыю на сваіх малюнках.

У Альхоўскай сельскай бібліятэцы прайшоў дзень памяці «Чорны боль» для людзей старэйшага ўзросту. Нельга забыць трагедыю, якая і цяпер аддукаецца ў іх сэрцы трывожным рэхам.

Супрацоўнікі Астравецкай раённай бібліятэкі сумесна з Астравецкім РАУС падрыхтавалі і правялі вечар памяці «Чарнобыль на многа стагоддзяў». Перад вучнямі выступіў старшыня ветэранскай арганізацыі Астравецкага РАУС, ліквідатар наступстваў ЧАЭС Сяргей Шэін, які распавёў пра падзеі 1986 года, пра эвакуацыю насельніцтва з забруджаных тэрыторый.

Юныя чытачы Міхалішкаўскай бібліятэкі.

Успамінамі падзялілася старшыня Астравецкага раённага Савета дэпутатаў Ірына Тальчук, сям'я якой пацярпела ад выбуху на станцыі. Намеснік начальніка Астравецкага РАУС Вадзім Савіцкі раскажаў пра ветэранаў органаў унутраных спраў, ліквідатараў. Некаторыя з іх бралі ўдзел у імпрэзе.

Вольга ЗАЯНЧКОЎСКАЯ,
фота аўтара

вектар

Спазнаць гісторыю праз здымкі

Фотавыстаўка «Парк культуры і адпачынку імя Луначарскага» са збораў Аляксандра Весніна і музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля адкрылася ў Паўднёвай галерэі палаца Румянцавых і Паскевічаў.

У экспазіцыі прадстаўлены 60 здымкаў з відамі гомельскага парку, які з 1919 да 2014 года насіў імя А. В. Луначарскага. З першым наркомом асветы звязана гісторыя захавання мастацкай калекцыі Паскевічаў і стварэння на базе княжацкага замка аднаго з найбуйнейшых музеяў Беларусі.

Тое, што гісторыя няўмольна рухаецца кожную секунду, складана ўявіць, нават усвядоміць, але лёгка зразумець дзякуючы фотавізуалізацыі. Калі на даваенных здымках відаць даволі

сціплае напаўненне парку, дзе ў асноўным стаялі гіпсавыя помнікі савецкім правадырам і піянерам, то пасля Вялікай Айчыннай вайны з'яўляюцца сапраўдныя любімцы некалькіх пакаленняў гамельчан: фантан з дэльфінамі перад палацам і фантан з аленямі ў паўднёвай частцы парку. Адначасова з імі паўсюль былі ўсталяваны стэнды з планамі пяцігодкаў і транспаранты з лозунгамі, партрэты герояў вайны і перадавікоў, гіпсавыя бюсты стаханавцаў і пралетарскіх паэтаў, маштабныя помнікі Леніну і Сталіну. Завяршаюць карціну пасляваеннага парку белыя вазоны ў стылі неакласіцызму, якія дзе-нідзе ўзнікаюць на фоне густой зеляніны.

Фатограф па прафесіі і крэатыву ўжо даўно калекцыяніруе старыя здымкі Гомеля і стварыў вялікі ўласны

архіў лічбавых адлюстраванняў, якімі шчодро дзеліцца ў сацыяльных сетках з аматарамі гісторыі. Дарэчы, многія цікавяцца карткамі з сямейных альбомаў.

Музей Гомельскага палацава-паркавага ансамбля таксама мае значную калекцыю фатаграфій, якая ўвесь час папаўняецца. На гэтых здымках адлюстраваны розныя падзеі з жыцця горада, яго архітэктурныя ансамблі, паркі, вуліцы, партрэты выбітных асоб і многае іншае.

Менавіта паркавыя аб'екты, трапіўшы аднойчы ў аб'ектыў фотаапарата і адабраныя для гэтай экспазіцыі, паслядоўна раскажваюць пра багатую гісторыю парку і яго ролю ў жыцці людзей. Кожная такая фотавыстаўка — своеасаблівая «даглінка» ў спазнанні нашай спадчыны.

Міра ІЎКОВІЧ

зваротная сувязь

Казкі дзядзечкі Рымуса і не толькі

У «Літаратурнай анталогіі» на канале «Культура» Беларускага радыё гучыць раман Івана Мележа «Людзі на балоце» ў працывагані артысты Лікі Пташук. У «Радыёбібліятэцы» выходзіць твор Аскара Уайльда «Партрэт Дарыяна Грэя», чытае акцёр Алег Вінярскі. Празаічныя творы кароткіх форм прапануе перадача «Літаратурныя гісторыі» ў вярхоўнай эфіры выхадных.

«Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю ў 21:30 прапануе дзве часткі радыёспектакля «Крыж» па аднайменнай п'есе Аляксея Дударова.

Па выхадных у 10:05 пачынаецца праект «Дзіцячы радыётэатр». Прагучаць «Казкі дзядзечкі Рымуса» паводле Джоэля Харыса. Чытанні для маленькіх ладзіцца таксама па буднях у межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21:00 гучыць «Вячэрняя казка».

Па выхадных для аматараў паэзіі — праграма «Прачулым радком», якая прапануе вершы Анатоля Вялюгіна.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці». Госця эфіру радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» — спявачка, вядучы метадыст па этнаграфіі і фальклору Гомельскага абласнога цэнтру народнай творчасці Ірына Глушэц.

125 гадоў таму нарадзіўся Канчэўскі Ігнат Уладзіміравіч (1896—1923), беларускі філосаф, паэт, публіцыст.

1 мая — 125 гадоў з дня нараджэння Адама Сакольчыка (1896—1983), бібліяграф.

1 мая — 115 гадоў з дня нараджэння Аляксандры Бергман (1906—2005), гісторыка, публіцыста, дзеяча беларускага нацыянальна-вызваленчага руху. Жыла ў Польшчы.

1 мая — 90 гадоў з дня нараджэння Алега Лойкі (1931—2008), паэта, празаіка, літаратуразнаўца, крытыка.

1 мая 85-годдзе адзначае Лідзія Главацкая, майстар пляцення мастацкіх вырабаў з саломкі.

1 мая — 85 гадоў з дня нараджэння Мікалая Палякова (1936—2008), беларускага скульптара.

1 мая 70-гадовы юбілей святкуе Аляксандр Яфрэмаў, рэжысёр тэатра і кіно, акцёр, педагог, народны артыст Беларусі.

1 мая 65 гадоў спаўняецца Алене Кошкінай, члену Саюза пісьменнікаў Беларусі.

2 мая — 80 гадоў з дня нараджэння Аскольда Сухіна (1941—1994), спевака, заслужанага артыста БССР. З 1985 г. жыў у Расіі.

3 мая 75-годдзе адзначае Пётр Альхімовіч, кампазітар. Жыве ў Аргенціне.

3 мая — 60 гадоў з дня нараджэння Сяргея Прывады (1961—2020),

графіка.

4 мая — 110 гадоў з дня нараджэння Пятра Рунца (1911—1997), празаіка.

5 мая — 115 гадоў з дня нараджэння Васіля Пацехіна (1906—1963), рэжысёра, заслужанага артыста БССР.

5 мая — 100 гадоў з дня нараджэння Рыгора Булацкага (1921—1999), гісторыка, журналіста.

5 мая — 95 гадоў з дня нараджэння Яраміра Печкіна (1926—1976), скульптара, архітэктара.

5 мая — 85 гадоў з дня нараджэння Віктара Гарбатыўскага (1936—2002), дзеяча аматарскага мастацтва, кампазітара, заслужанага дзеяча культуры БССР.

5 мая — 85 гадоў з дня нараджэння Васіля Якавенкі (1936—2018), празаіка, нарысіста, драматурга, грамадскага дзеяча.

7 мая — 110 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Касмачова (1911—1992), жывапісца, графіка, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае

29 красавіка — на імпрэзу «Па старонках кнігі «Што на градках расце?»» з Г. і С. Трафімавымі ў бібліятэку імя У. Корбана г. Оршы (12.00).

«ЛіМ»-люстэрка

Музейныя ўстановы Беларусі і старажытнага Вялікага Ноўгарада знаходзяць магчымасці абменьвацца выстаўкамі, нават нягледзячы на абмежаванні, звязаныя з пандэміяй, — цытуе БелТА словы генеральнага дырэктара Наўгародскага дзяржаўнага аб'яднанага музея-запаведніка Наталлі Грыгор'евай. Яна заўважыла, што многія экспазіцыі, якія наўгародскія музейшчыкі толькі рыхтуюцца паказаць сваім землякам, ужо паглызелі жыхары Полацка. Напрыклад, так адбылося з выстаўкамі рукапісных і старадрукаваных кніг. Абменьваюцца бакі і мастацкімі праектамі. Так, сёлета ў Полацку пакажуць графіку наўгародскага мастака Яўгенія Сушчэні, у Вялікі Ноўгарад адправіцца экспазіцыя работ народнага мастака Беларусі Георгія Паплаўскага.

У Віцебскім абласным краязнаўчым музеі прадставілі ўнікальны артэфакт, знойдзены ў 2019 годзе ў горадзе Чуднаў Жытомірскай вобласці Украіны, — надмагільную пліту аднаго з заснавальнікаў новай беларускай літаратуры Яна Баршчэўскага. Як інфармуе БелТА, унікальны артэфакт некалькі дзён экспанавалі ў віцебскай ратушы. Яго можна было ўбачыць на выстаўцы «100 рарытэтаў да 100-годдзя музея». Намеснік дырэктара па навуковай рабоце абласнога краязнаўчага музея Валеры Шышанаў адзначыў, што знаходка стала сапраўдным чудам. «На жаль, магіла літаратара не захавалася, але хаця б ёсць прадмет, які нас яднае з гэтым выдатным пісьменнікам, чыё імя ахутана казачнасцю, містыкай і рамантызмам. Наш музей валодае яшчэ адным скарбам — 28 пісем Яна Баршчэўскага, — сказаў Валеры Шышанаў».

Фестываль кельцкай культуры і музыкі «Бельтайн-2021» пройдзе ў сталіцы 1 мая, перадае агенцтва «Мінск-Навіны». Бельтайн — традыцыйнае свята пачатку лета для кельтаў, якое яны з размахам святкуюць у пачатку мая. Адчуць атмасферу доўгачаканага прыходу цяпла ўсе жадаючыя змогуць у Цэнтральным батанічным садзе. Па традыцыі Бельтайн дасць старт фестывальнага сезона 2021 года. У праграме мерапрыемства — ірландскія танцы, шатландскія дудары, кантактны запарк, вялікі выбар вырабаў рамеснікаў, фотазоны і многае іншае. На інтэрактыўных пляцоўках фестывалю разгорнуцца пнеўматычныя, лучныя і арбалетныя цыры, манетны атракцыён, таксама гасцям прапануюць навучыцца фехтаванню, паўдзельнічаць у спаборніцтвах па міні-гольфэ і паваржыць на руках. На працягу дня можна будзе трапіць на некалькі майстар-класаў, напрыклад, па вытворчасці свечак, чаканцы і ганчарным майстэрстве. Адна з фішак — open-air-канцэрт. Выступяць некалькі тэматычных калектываў, якія выканаюць яркую сярэднявечную музыку ў сучаснай і традыцыйнай апрацоўцы.

Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр Расіі ў 246-м сезоне плануе арганізаваць кінатэатральныя паказы анлайн-трансляцый балетаў «Спартак», «Каштоўнасці» і «Дачка фараона». У наступным годзе будзе тры балетныя трансляцыі, якія мы спадзяемся паказаць у кінатэатрах усяго свету, калі яны змогуць запаўняцца глядачамі, — адзначыла прэс-аташэ тэатра Кацярына Новікава. У сакавіку і красавіку 2020 года Вялікі тэатр паказаў на YouTube 14 спектакляў, прайшлі трансляцыі «Залатога фонду» тэатра, у тым ліку балеты «Шчаўкунок» і «Дон Кіхот», опера «Садко». Глядачы з больш чым 130 краін свету правялі каля сваіх манітораў амаль 2 млн гадзін. Тэатр першым у Расіі быў уганараваны «срэбнай кнопкай» YouTube, інфармуе РІА «Новости».

Прэмія Independent Spirit Awards адзначаны найлепшыя работы ў амерыканскім незалежным кіно, паведамляецца на партале «КіноПоиск». 36-я цырымонія ўручэння прайшла анлайн, пераможцам у галоўнай намінацыі стала «Зямля качэўнікаў». Яго стваральніца Хлоя Чжаа атрымала прэмію як найлепшы рэжысёр. У ліку лаўрэатаў у катэгорыі «Найлепшы фільм» — «Першая карова», «Ма Рэйні: Маці блюза», «Мінары» і «Ніколі, рэдка, часам, заўсёды». Як найлепшы серыял эксперты прэміі выдзелілі драму «Я магу цябе знішчыць» Міхаэля Коэл. Кэры Мілган адзначана журы як выканаўца найлепшай жаночай ролі («Дзяўчына, якая падае надзею»), Рыз Ахмед — мужчынскай («Гук металу»).

Цікавінкі ад Яўгенія ШЫЦЬКІ

Дом, які пабудоваў Васіль Быкаў

Музей-дача
Васіля Быкава

Зусім недалёка ад шумнай сталіцы, у межах аграгарадка Ждановічы, на зялёнай вуліцы 6-я Дачная з мая да верасня чакае гасцей утульны куточак, з любоўю пабудаваны рукамі народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава.

Бярозы і ружы

Ён прыязджаў сюды з сям'ёй і сябрамі, слухаў, як шумяць высока над галавою стромкія бярозы — таёмна перамаўляюцца з ветрам ды аблокамі, любаваліся на ружоўнік, клапатліва ўздавалі ім разам з жонкай Ірынай, падкормліваў навакольных чатырохногіх сяброў, якія плацілі свайму абаронцу адданасцю... Усё ў Музей-дачы Васіля Быкава прасякнута мемарыялізмам: зроблена так, быццам гаспадар толькі што выйшаў і неўзабаве вернецца: пакінуты кубачак з-пад кавы, у куце — кіёчак, на сталае працоўнага кабінета — гатовая да працы друкарка. Немалая заслуга ў тым аўтара навуковай канцэпцыі музея Вольгі Гулевай.

Раней мясцовыя дачы ўваходзілі ў склад садавага таварыства пісьменніцкай арганізацыі. Шмат у каго з творцаў і сёння там лецішчы. Васіль Быкаў будоваў сваё з 1983 да 1985 года. Пасля ўдава Ірына Міхайлаўна перадала дачу з надзелам дзяржаве — цяпер гэта гісторыка-культурная каштоўнасць. Адмысловасць музея ў тым, што гэта адзіны на тэрыторыі Беларусі музей-дача.

Садовае таварыства ўжо рэарганізавана, інфраструктура разрастаецца — магчыма, калісьці ў музеі будзе праведзена ацяпленне — тады ўстанова пачне працаваць круглы год, а пакуль узімку тут вельмі холадна. На адным з дачных здымкаў сям'я пісьменніка падчас святкавання Новага года: пакуль у печы разгараецца, усе сядзяць у шапках і футрах, ціснуцца бліжэй да агню...

Скрозь далікатныя кроны

Музей адчыніў дзверы для наведвальнікаў у 2014 годзе, да 90-годдзя народнага пісьменніка. У экспазіцыі — рэчы, якімі сям'я карысталася падчас прыездаў сюды. Такім чынам, у музеі можна не толькі паглыбіць веды пра творца, але і скласці ўяўленне, як адпачывала інтэлігенцыя напрыканцы мінулага стагоддзя.

У глыбіні ўчастка — невялікая ўтульная альтанка, дзе збіраліся гаспадар і яго госці, смажылі шашлык на мангале: гэта праілюстравана на фотаздымках, якія багата прадстаўлены ў экспазіцыі. Нягледзячы на тое, што з аднаго боку высіяцца цагляныя сцены дома, з іншага — бярозы і кустоўе, промні сонца трапляюць паўсюль скрозь далікатныя кроны дрэў з рознымі лісточкамі — веерам разыходзяцца ў розныя бакі, дораць цеплыню і святло... Для гасцей зроблі іншую альтанку — пасля экскурсіі тут абавязкова пачастуюць белым налівам і алычой.

Дызайнерская і мастацкая смеласць

З гледзішча дачнай архітэктуры, дом пабудаваны не так, як было прынята на той час: пасля ўвахода трапляеш не ў сенцы, дзе зазвычай гаспадары захоўваюць рознае начинне, а адразу ў гасцёўню з высокай — 5 метраў — столлю. Сюды ж зроблены ўваход і з гаража. Драўляная

лесвіца вядзе на балюстраду, а там — сціплы кабінет пісьменніка і іншыя пакоі.

Працэс абжывання дачы пісьменнік замалёўваў. Так, калі ўпершыню распалілі комін, што праходзіць праз усе пакоі, на адпаведным малюнку рукой Васіля Быкава пазначана: «Ура! Ёсць цяга!»

Малюнкi, зробленыя пісьменнікам, паўсюль. Каб жонцы было веселей гатаваць на кухні ежу, сцены пакойчыка ён аздобіў фрэскамі — алеем намалёваў садавіну і гародніну: кавуны, грушы, яблыкі, цыбулю, вінаград. Ёсць на кухні і калекцыя сифонаў з балончыкамі для прыгатавання напояў, што заўжды з вялікім здзіўленнем

З Алесем Адамовічам.

успрымаецца маладымі наведвальнікамі.

На сценах гасцёўні прадстаўлены падараныя работы мастакоў, у тым ліку краявіды Гродзеншчыны, якую пісьменнік вельмі любіў (хоць і казаў: «Праклятая і бласлаўная»). Упрыгожвае гасцёўню гарнітур: ён вырабляўся па індывідуальнай замове — змайстраваў сябра і калега па пярэ Ганад Чарказян, які зрабіў і мансарду над гаражом. Потым яе інакш, як «пакоем Ганада», і не называлі. Быкаву вельмі падабалася знаходзіцца там — пісьменнік хварэў на астму, а ў пакойчыку былі вялізныя вокны, за кошт чаго — шмат цеплыні, сонца і паветра.

Пакой, які Быкаў зрабіў для сябе, сведчыць аб яго сціпласці: уся мэбля тут — маленькая канапа і столік з друкаркай. Думаў, што будзе пісаць пад шум бяроз, якія высіліся над дахам... Дарэчы, менавіта з-за іх — стромкіх беластвоўных прыгажунь — пісьменнік і ўзяў гэты надзел. Аднойчы пры будаўніцтве была пашкоджана адна з бяроз, і Васіль Уладзіміравіч яе вылекаваў — дрэва загаілася і радуе вока й цяпер...

Але пісаў на дачы ён мала — увесь час нешта перашкаджала: то радзё з вуліцы, то суседзі, то дзеці. Удаваліся ў асноўным публіцыстычныя артыкулы, тэмай якіх была «перабудова», што тады праводзілася, і аварыя на ЧАЭС. Дый заўжды было трэба нешта рабіць па гаспадарцы, часу для творчасці заставалася вобмаль...

Аўтамабіліст

Для наведвальніка экскурсія пачынаецца з гаража. Быкаў быў заўзятым аўтамабілістам (пра што куратар філіяла «Музей-дача Васіля Быкава» Ірына Князева зняла відэаэкскурс «Справы аўтамабільныя»). Пісьменнік не даваў раў станцыям тэхнічнага абслугоўвання, па кнігах вывучыў усе хітрасці рамонт. Як згадваў Віктар Казько, Васіль Быкаў

быў адзіным у Саюзе пісьменнікаў чалавекам, які ведаў пра аўтамабіль нешта большае, чым тое, што ў яго рухаюцца колы. Шматлікая тэхнічная літаратура, што захавалася на палічках гаража, — кнігі, якія гарталі рукі пісьменніка. Сярод іх — шмат розных часопісаў па тэхніцы, у тым ліку «За рулём». Сцены памяшкання ўпрыгожваюць малюнкi, прысвечаныя падарожжам і рамонту аўтамабіляў. На адным — надпіс з тыповым быкаўскім гумарам: «Зарегуліраванны ручнік или Урождающий тормоза»...

Музейныя прадметы, якія экспануюцца ў гаражы, сведчаць пра гаспадарча-практычныя прыхільнасці пісьменніка, нагадваюць, што любы пісьменнік — перш за ўсё чалавек. Тут няма нічога лішняга: ручны трымер, шэзлонгі і ўсялякае начинне для рамонту. З юнацтва пісьменнік умеў шмат чаго рабіць рукамі. Яго сястра згадала, як ён у падлеткавым узросце зрабіў ёй з непазрэбных лапікаў ляльку. Цацка атрымалася настолькі ўдалай, што неўзабаве яе скралі.

Адзіны транспартны сродак, які застаўся ў гаражы, — трохколавы ровар. «Магчыма, ён зроблены пісьменнікам ці з яго ўдзелам — у гаражы ўсталяваны спецыяльны стол і прылады для падобных работ», — разважае падчас экскурсіі Ірына Князева. Быкаў, дарэчы, не лічыў сябе добрым кіроўцам. Быў перакананы, што акрамя навываў язды трэба мець яшчэ і «вераўнічыя», то-бок канатныя, нервы.

А вось па свеце паездзіў шмат, аб чым сведчыць прымацаваная на сцяне карта пад назвай «Дарогі Васіля Быкава». Тут пазначаны мясціны, якія наведваў пісьменнік, пачынаючы з вёскі Бычкі, дзе нарадзіўся. Пракладзены і дарогі вайны... Адзначаны Нью-Ёрк і Куба.

Уверх па прыступках

На другім паверсе экспазіцыі шырока дэманструюцца выданні Васіля Быкава. Звесткі пра пісьменніка аформлены на трох тэматычных стэндах, якія прадстаўляюць яго як маладога творца, сталага і позняга. Акрамя знакавых твораў, што характарызуюць кожны з перыядаў («Жураўліны крык», «Мёртвым не баліць» і «Знак бяды»), экспануюцца і аўтарскія замалёўкі.

Шырока прадстаўлены здымкі Васіля Быкава з сябрамі, жывапіс, так званыя маленькія апавесці (у вандроўках па ваколіцах пісьменнік заўжды меў з сабой нататнік для малюнкаў).

На адным са здымкаў гаспадар у акружэнні мноства сабак. Беспрытульныя, яны жылі ў дачных ваколіцах і былі частымі гасцямі на быкаўскім лецішчы, дзе іх падкормлівалі, лячылі. Калі нехта знікаў, сям'я вельмі хвалявалася, а калі чатырохногі сябар вяртаўся, пісьменнік радаваўся і занатоўваў у нататнік: «Рудзкіка прыйшоў!» ці «Усе ў зборы!»

На палічках для кніг жончынага пакойчыка ў асноўным — выданні па ландшафтным дызайне і па здаровым ладзе жыцця: яна вельмі клапацілася, як і што трэба есці, дзе гуляць, каб добра пачувацца. Калі Быкаў сустракаўся

з сябрамі і яны дазвалялі сабе застоллі, то заўжды асперагаўся: жонцы гэта не спадабаецца. Але ад вясёлых пасядзелак не адмаўляўся, даваў грошы і казаў: «Купляйце ўсё, што трэба».

У «пакоі Ганада» экспануецца эцюднік, пэндзаль і фарбы, а таксама невялікая замалёўка — алейны жывапіс, дзве невялікія карціны з Вушаччыны, малюнкi сяброў.

Вельветавы піжонскі пінжачок французскай вытворчасці, пакінуты на спіньцы крэсла, нагадвае пра тое, што апрапацца Васіль Уладзіміравіч любіў з густам.

Лецішча чакае ў госці

Наведвальнікаў вабіць у музей магчыма сямейнага інтэлектуальнага адпачынку. Прыязджаюць невялікімі групамі на роварах ці аўто, бяруць і дзяцей, у тым ліку немаўлят.

З 19 чэрвеня, дня нараджэння пісьменніка, да 22 чэрвеня, калі ён пайшоў у іншы свет, у музеі святкуюцца быкаўскія дні, ладзяцца пленэры, куды запрашаюць дзяцей. Арганізоўвае мерапрыемствы Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры і куратар філіяла «Музей-дача Васіля Быкава» Ірына Князева, якая з'яўляецца і аўтарам двух праектаў.

Адзін з іх рэалізаваны на старонцы музея ў Facebook. Ён называецца «Я раскажу вам пра вайну». На інфармацыйным рэсурсе выкладзены спасылкі амаль на ўсе фільмы па творах Быкава, прыводзяцца і падрабязныя звесткі пра іх.

Работа над праектам «Выявы Васіля Быкава ў творчасці мастакоў» яшчэ не завершана. Ірына Князева збірае звесткі пра карціны з выявамі пісьменніка, успаміны мастакоў, якія яго малявалі. Мастачка, яна з'яўляецца і аўтарам артыкулаў па тэматыцы праекта.

Падчас адпачынку.

Да юбілею пісьменніка плануецца выстаўка, якая будзе экспанавана ў музей-дачы. Згода некаторых мастакоў даць карціны ўжо ёсць. Да адкрыцця часовай экспазіцыі плануецца зладзіць пленэр: натхнёныя краявідамі і творчасцю пісьменніка, дзеці будуць яго маляваць.

Летась на пленэры «Райскі сад» Ірына Князева таксама малявала партрэт пісьменніка. Яна прызналася, што на работу яе натхніў верш Рыгора Барадзіна «Вяслуй у век наступны, пан Васіль...». Цяпер яе работа вандруе па выстаўках.

Яна БУДОВІЧ

Фотаздымкі з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры

Адкрыў для сябе скарбы нацыянальнай літаратуры

Старонкі светлага лёсу

Крыху пра вытокі

Як тлумачыць сын стваральніка журфака — прафесар кафедры тэлебачання і радыёвяшчання факультэта журналістыкі БДУ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт Вячаслаў Булацкі — з назвай вёскі, дзе нарадзіўся і вырас Рыгор Булацкі, адбылася блытаніна. Зусім блізка адна ад адной у Бабруйскім раёне знаходзяцца Пятровічы, Мартынаўка, Мачулкі... І менавіта апошняя пазнаеца ва ўсіх крыніцах як родная вёска навукоўца.

— Мабыць, гэта бацька ўвёў такую блытаніну, — разважае Вячаслаў Рыгоравіч. — Сям'я Рыгора Васільевіча жыла ў Мартынаўцы, якая знаходзіцца за 200 метраў ад Мачулак. Магчыма, пры запаўненні пэўных анкет, відаць, падчас прызыву ў армію, запісалі: «Мачулкі». Бо гэта больш буйная вёска, у Мартынаўцы было ўсяго некалькі хат. Спытаць, як дакладна ўсё адбывалася, ужо няма ў каго.

Фактычна ж месцам нараджэння Рыгора Васільевіча лічыцца нават не Мартынаўка, а хутар каля яе. Яго бацька Васіль Аляксандравіч, якога называлі Васільчык, і маці Дар'я Кузмінічна, яе ж звалі Адаркай, былі заможнымі сялянамі, мелі даволі вялікую гаспадарку і жылі асобна ад вёскі. Зразумела, да калектывізацыі, якую Васіль Аляксандравіч не прымаў. Менавіта на гэтых высылках будучы журналіст і навуковец зведаў, што такое сельская праца: пасвіў кароў, коней, коз, дапамагаў на сенажаці... Між тым Рыгор быў пятым дзіцем у гэтай вялікай і дружнай сям'і.

Пачатковую школу Рыгор Булацкі скончыў у Пятровічах. Будынак адной з трох школ у Гарбацэвічах, дзе атрымаў сярэдняю адукацыю, яшчэ стаіць, але цяпер гэта прыватная тэрыторыя. Захаваўся нават склеп тых часоў. У ім трымалі прадукты, якімі кармілі вучняў школы зімою. Да школы ў Гарбацэвічах ад Мартынаўкі было прыкладна 10 км, таму ў халодныя зімовыя месяцы дзеці жылі, як кажуць, па хатах. Так атрымалася, што нейкі час Рыгор Булацкі грэўся на адной печы з яшчэ зусім маленькім Алесем Адамавічам, якога і тады, і пазней, у сталым узросце, называў малым: розніца паміж імі складала 6 гадоў. Сяброўства пранеслі праз усё жыццё, хоць погляды іх вельмі адрозніваліся.

— Бацька расказваў гісторыю, калі зімой яму па нейкай прычыне давалося ісці гэтыя 10 кіламетраў дадому, — успамінае Вячаслаў Рыгоравіч. — У нейкі момант яго акружыла зграя ваўкоў. Адзіным выйсцем тады было залезці на сасну. Сядзець на дрэве прыйшлося вельмі доўга, ён вельмі змерз, ваўкі ж сядзелі вакол і чакалі. На шчасце, з Мачулак ехаў нейкі селянін, у якога была палаяўнічая стрэльба. Ён адагнаў звяроў.

І ўсё ж вучоба ў школе для яго была задавальненнем. Для дапытлівага розуму падлетка школьных прадметаў было недастаткова — удзельнічаў у літаратурным гуртку, дзе пазнаёміўся з творчасцю земляка Платона Галавача. Творы гэтага пісьменніка абудзілі ў Рыгоры першыя парасткі літаратурнага майстэрства. Магчыма, дзякуючы пісьменніку сельскі хлопец ўсвядоміў, што выхадзец з глыбінкі можа стаць часткай вялізнага свету. Першыя і найбольш удалыя літаратурныя эксперыменты друкаваліся ў Бабруйскай газеце «Камуніст».

Вясковы гараджанін

У канцы 1960-х на падворку Рыгор Булацкі пабудаваў для бацькоў новую хату замест той, што была пасяўлена ў 1920-х. Узводзілі талакой: сваякі, сябры, ся-

Рыгор Булацкі (стаіць крайні справа) з баявымі сябрамі.

род якіх былі добрыя цесляры. Як расказвае Вячаслаў Булацкі, драўніна аказалася настолькі якаснай, што з 1968 года дом амаль не змяніўся. Калі бацькі Рыгора Васільевіча пайшлі з жыцця, ён вырашыў перадаць дом на баланс сельсавета. З таго часу там жылі сем'і калгаснікаў. Цяпер дом належыць мясцоваму жылкамунгасу, які здае яго ў арэнду. Нічога ў ім з часу пабудовы не змянілася. На падворку захавалася нават гаспадарчая пабудова, якая стаяла там першапачаткова, пры старым доме. Складалася яна з кароўніка, хлява для кабана, а ў правай частцы заўсёды знаходзілася адрына, дзе Рыгор Васільевіч любіў спаць летам. У духмяным сене прывучаў спаць і сына Вячаслава.

Рыгор Булацкі вельмі любіў прыязджаць у вёску. Як правіла, тады пачыналася сапраўдная вечарына. Але ж нязменнай задачай было наведваць бацькоў абавязкова два разы на год, каб пасадзіць і выкапаць бульбу. Аднак стан здароўя не дазваляў яму займацца цяжкай фізічнай працай: раненне давала аб сабе знаць. Увогуле, расказвае Вячаслаў Булацкі, нягледзячы на тое, што нарадзіўся і вырас у вёсцы, бацька не любіў займацца хатняй гаспадаркай і не быў прыстасаваны ў бытавым плане. Адзін час сям'я жыла ў кватэры на вуліцы Кірава: у гэтым жа доме жыў Іван Навуменка, сябар Рыгора Булацкага. У сэнсе практычнасці, заўважалі іх жонкі, яны былі падобны адзін да аднаго.

Кампенсавала гэта душэўная дабрата, прыкладаў якой — безліч. Не ўсе ведаюць, што, акрамя сваіх трох дзяцей — Вячаслава, Сяргея і Наталлі, — ён дапамог выхаваць чацвярых пляменнікаў, якія рана сталі сіротамі. Акрамя ўвагі да студэнтаў, асабліва з вёскі, апекаваўся вяскоўцамі, якія часта гасцявалі ў яго кватэры ў Мінску, рэгулярна прасілі дапамогі. Быў нават выпадак, калі Рыгор Булацкі прывёў нецвярозага студэнта да сябе пераначаваць.

Вайсковец

Сваю будучую прафесію Рыгор абраў адразу: настаўнік гісторыі. Пасля заканчэння школы ў 1939 годзе паступіў у Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт на гістарычны факультэт. Аднак пачаць вучобу не давалося: прыйшоў выклік у раённы ваенкамат, і Рыгор быў адпраўлены ў Днепрапятроўск, у 450-ы асобны батальён сувязі. Крыху пазней — у чэрвені 1941 года — скончыў Мелітопольскае авіяцыйнае вучылішча... Шмат хто ведае гісторыю з набыццём самалёта (ідэя была Рыгора Булацкага), прыклады подзвігаў экіпажа... Але далёка не ўсе помняць, што нават пасля сур'ёзнай траўмы лётчык хацеў вярнуцца ў авіяцыю. Не дазволілі.

У першыя дзесяцігоддзі пасля заканчэння Вялікай Айчыннай вайны Рыгор Васільевіч не вельмі любіў

гаварыць пра падзеі таго перыяду: відаць, яшчэ моцна балела. Аднак пазней часта дзяліўся ўспамінамі. Адной з найбольш шчымымі стала гісторыя, якая здарылася ў Венгерскім шпіталі, куды ён трапіў амаль на 9 месяцаў пасля ранення — пералому пазваночніка Там Рыгор Булацкі пазнаёміўся з хлопчыкам сіратой, які ўвесь час яму дапамагаў, і яны адчулі прыхільнасць адзін да аднаго. Савецкі вайсковец хацеў усынавіць хлопчыка, аднак зрабіць гэта яму не ўдалося...

Уладальнік шматлікіх узнагарод, атрыманых за ваенныя подзвігі, у тым ліку ордэна Айчыннай вайны I ступені, медалёў «За вызваленне Будапешта» і «За вызваленне Бухарэста», ён амаль не насіў іх. Акрамя аднаго — ордэна Чырвонай Зоркі: таму што баявы. Сваіх баявых сяброў яму не адразу ўдалося знайсці: з лейтэнантам, камандзірам Васілём Ульянавым малодшым лейтэнант, штурман Рыгор Булацкі сустрэўся нашмат пазней, калі высветлілася, што ветэраны збіраліся на адмысловыя сустрэчы. З таго часу яны даволі блізка сябравалі, многа перапісаліся. А вось след Аляксея Пятрова, старшага тэхніка-лейтэнанта, пасля вайны згубіўся. Вячаслаў Рыгоравіч успамінае: прыкладна ў пачатку 1960-х да іх прыехаў чалавек у «неналежным» выглядзе. Рыгор Васільевіч пакаў яго ў сябе спаць, а жонцы сказаў, што гэта яго баявы таварыш. Цяпер ужо немагчыма высветліць, кім быў гэты незнаёмец. Магчыма, і Аляксей Пятроў — трэці сябар «Экіпажа дружных».

Памяць аб дэкане

Тыя, хто ведаў Булацкага, заўважаюць: журналістыка стала яго другім жыццём. Ён заўсёды вучыўся, спяшаўся

Падчас збору матэрыялу для кнігі пра Панцеляімона Лепашынскага.

даведацца і ўбачыць як мага больш. І ўсё паспяваў: дапамагаць родным, займацца грамадскай працай, калі быў старшынёй прафкама і сакратаром парткама ўніверсітэта; потым — вучыцца ў аспірантуры і рыхтавацца да абароны кандыдацкай, выкладаць на аддзяленні журналістыкі; пазней — узначальваць філфак, дамагацца адкрыцця ў БДУ факультэта журналістыкі, пісаць доктарскую дысертацыю...

Якой была б беларуская журналістыка без яго? Вячаслаў Рыгоравіч распавядае, што ў сям'і быў вялікі фотаархіў, але многія журналісты бралі здымкі, каб праілюстраваць свае матэрыялы, і, на жаль, не вярталі. Таму, калі вырашылі сёлета зрабіць памятник стэнд у гонар Рыгора Булацкага, вельмі доўга шукалі і падбіралі фота, бо многія, зразумела, аказаліся не самай лепшай якасці. Так ці інакш, удалося сабраць неабходнае, каб адпавядаць канцэпцыі праекта: задума — распавесці пра Рыгора Васільевіча, яго навуковую і грамадскую дзейнасць і ваеннае жыццё, а таксама пра журфак. Буйны інфармацыйны стэнд фабрычнай вытворчасці плануецца размясціць ва аўдыторыі, якая носіць імя Рыгора Васільевіча Булацкага. Пакуль там можна знайсці толькі кароткую біяграфію і выпадковыя фотаздымкі, якія ілюструюць пачатак журфакаўскага жыцця і непасрэдна да дзейнасці заснавальніка факультэта дачынення не маюць. Дарэчы, паменшаны варыянт стэнда перададуць новай школе ў Гарбацэвічах. На яе будынку сёння вісіць мемарыяльная дошка ў гонар Платона Галавача, асобай якога вельмі цікавіўся ў свой час Рыгор Булацкі. У перспектыве можа з'явіцца яшчэ адна дошка...

Яўгенія ШЫЦЬКА

Фота з уласнага архіва Вячаслава Булацкага

Дэкан Рыгор Булацкі са студэнтамі замежнага аддзялення.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

«Любіце свет такім, які ён ёсць...»

29 красавіка Дзмітрыю Пятровічу было 65... І ўжо шосты месяц, як яго няма... А здаецца, што толькі ўчора прыйшоў працаваць вядучым рэдактарам у выдавецтва «Мастацкая літаратура»... Было гэта на пачатку 2015 года...

Дзмітрый Леанідавіч адразу ж праявіў сябе прынцыповым рэдактарам, для якога твор, які прэтэндуе на выданне ў кнізе, павінен быць не толькі таленавіты, але і пісьменны, такі, як патрабуюць школьныя правілы. І ніякіх табе вольнасцяў і зніжак на тое, што аўтар ужо амаль класік.

Дзмітрый быў патрабавальным і да сваіх аўтараў, і да сябе. Гэтая рыса праявілася ў ім яшчэ тады, калі пасля 9 класа (СШ № 73 г. Мінска) ён паступіў у Мінскае педагагічнае вучылішча № 2, якое на выдатна скончыў у 1991 годзе. Пад канец 4 курса ўдзельнічаў у рэспубліканскай алімпіядзе па музыцы (у рамках рэспубліканскага конкурсу педагагічнага майстэрства), дзе заняў 1-е месца, дзякуючы чаму стаў студэнтам музычна-педагагічнага факультэта Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя М. Горкага аўтаматычна, без экзаменаў. У 1996 годзе паспяхова скончыў музычна-педагагічны факультэт, а ў 2009-м (паступіў адразу на 2 курс у 2005 г.) — факультэт беларускай філалогіі і культуры БДПУ імя Максіма Танка. У 2009—2011 г. вучыўся ў магістратуры, пасля заканчэння якой абараніў магістарскую дысертацыю па тэме «Аказіянальныя словы ў беларускай паэзіі канца ХХ — пачатку ХХІ стст.» і атрымаў ступень магістра філалагічных навук.

Дзмітрый Пятровіч ганарыўся сваімі ўніверсітэтамі. Для яго было вельмі важна, каб, гаворачы пра яго жыццё і творчасць, нічога не прапусцілася. Таму і я не прапускаю і не скарачаю.

Мы з Дзмітрыем апошніх шэсць гадоў яго жыцця не толькі працавалі ў адным выдавецтве, але і сябравалі. Амаль кожны дзень абмяркоўвалі працоўныя пытанні, а ў вольны час гаварылі пра ўсё на свеце. Задавалі адзін аднаму адвечнае пытанне: «Чаго нам не стае?» Дзмітрый адказваў радкамі:

*Сыпле верасень сонны
лістоту на раны мае —
Нават золата-срэбра
ніколі ўжо не залечыць
Раны тыя...
Чаго цяпер мне не стае?
Адчування —
ў душы
зьяе новай любові агенчык.
Разарве ён цямрэчу
халоднага жалю душы.
Нават холад зімы
мне падасца нямым ратаваннем...
А на сэрцы —
засечкі крывавыя,
быццам крыжы,
Што паўстануць
як вехі жыцця
сонным восеньскім раннем...*

З Дзмітрыем Пятровічам пазнаёміліся на свяце паэзіі ў Вязынцы гадоў пятнаццаць таму. Мы землякі. Ад яго Заслаўя да маіх Пугачоў — кіламетраў 30—35. У Маладзечанскім напрамку ў Дзімы і яго маці Вольгі Міхайлаўны было лецішча. Пасля выхадных, прыходзячы на працу, Дзіма нярэдка казаў:

Фота Кастуся Дробава.

Дзмітрый Пятровіч.

«З тваіх Пугачоў зноў не прапусцілі хмары, і нам давялося самім паліваць агарод. Будзеш у вёсцы, папрасі там, каб хоць зрэдку прапускілі да нас дождж».

Дзіма быў кампанейскім. Ён разумее жарты і жартаваў сам. У час працоўных перапынкаў мы, бывала, прыдумлялі працяг бясконцай жартаўлівай гісторыі пра падводную лодку, якая каля Траецкага прадмесця стаіць на дне Свіслачы. На той лодцы я служыў адміралам падводнага флоту, часта там начаваў, ходзячы на работу ў выдавецтва. Пятровіч быў боцманам. Прыдумлялі і смяяліся, часам да слёз. Нас слухала рэдактар Наталля Філіповіч, якая сядзела ў адным кабінце з Пятровічам. І яна смяялася, аж заходзілася. Шкада, што не запісвалі. Атрымаўся б немалы прыгодніцка-фантастычны твор.

Яшчэ задоўга да свайго 50-годдзя Дзмітрый Пятровіч думаў, як адзначыць юбілей. Рыхтаваўся сур'ёзна. Пісаў новыя вершы, апаваданні, песні. Як адна з першых рэпетыцый перад юбілеем, 31 студзеня 2018 года ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Я. Купалы адбылася яго творчая вечарына «Пакуль баліць душа паэта...». Дзмітрый Леанідавіч назваў гэтае мерапрыемства «споведдзю душы» і падчас імпрэзы імкнуўся прадэманстраваць творчасць не толькі сваю, але і сяброў-паэтаў.

Вядучым вечарыны быў паэт Міхась Башлакоў. Тады ж цёплымі словамі пра свайго сябра, калегу і вучня падзяліўся дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства БДПУ імя М. Танка паэт Мікола Шабовіч. На яго вершы Дзмітрый стварыў больш чым 30 песень. Дзмітрый Пятровіч быў любімым студэнтам Міколы Шабовіча, пісаў дыктоўкі без памылак і абараніў пад яго кіраўніцтвам магістарскую дысертацыю. З цягам часу выкладчык стаў для маладзейшага калегі па пры мудрым настаўнікам па жыцці, надзейным сябрам. І нярэдка, сустракаючы разам Міколу Шабовіча і Дзмітрыя Пятровіча, я жартаваў: «Прывітанне, браты друкары Мамонічы!» Сябры ўсміхаліся і не адмахваліся ад маёй характарыстыкі.

Дзмітрый Пятровіч сябраваў умеў. І цаніў сяброўства. І ён заўсёды, калі яго запрашалі выступіць, не адмаўляўся. Ішоў з гітарай і ў мароз, і ў дождж,

і ў спеку. І назаўтра, пасля выступлення, будучы на рабоце, распавядаў, як усё было добра. І чытаў:

*Мелодыя дажджу
гучыць ратоўча ў цемры:
Я думаю, што аглух
ад болю і трывог...
Мо страціўшы любоў,
мы можам страціць веру
ў таго, з кім ты дзяліў
жыццёвы пыл дарог...
Шчаслівы чалавек,
адчуў я смак каханья.
Яно, як Божы дар,
даецца не усім...
Выправаанне злом,
пакутамі расстання —
На жаль, мая любоў
растала, быццам дым...
Зноў стукне ў акно
бадзяга вольны — вецер.
Мелодыя дажджу сціхае уначы.
Больш не шукаю я адзіную на свеце —
Цяпер мая душа, аглухлая, маўчыць...*

Дзмітрый быў шчаслівым. Ён зведаў каханне. І, расставішыся з каханай, больш не шукаў адзіную. І душа яго не была аглухлай. Ён любіў маму і сваіх сыноў. Перажываў за іх. Хваліўся іх поспехамі, дзяліўся навінамі. І верыў:

*...Калісь у бязмроі
азяблых сумненняў
Мы зноў пабудуем
між мной і табой
Вясёлкавы мост,
што падорыць надзею
Сустрэцца ізноў
у эдэме-раі.
Я веру: любоў
нашы сэрцы сагрэе.
Каб раны душэўныя
нам загаіць...*

Першая вечарына Дзмітрыя Пятровіча была ў яго родным Заслаўі 17 студзеня 2014 года ў Школе мастацтваў. У мяне ў дзённіку застаўся запіс: «Пра Дзмітрыя Пятровіча гаварылі як пра класіка. Думаю, што Дзіма не загунурыцца...» І Дзіма не «гунурыўся». Заставаўся шчырым, працалюбівым і кампанейскім. Памятаю, як рыхтавалася да друку кніга «Сэрцам і думамі...», прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Мулявіна.

Дзмітрый Пятровіч як рэдактар выдання разам са стваральніцай кнігі Людмілай Крушынскай цэлы тыдзень заставаўся на рабоце амаль да васьмі гадзін вечара, каб паспець выдаць кнігу да юбілею Песняра.

І паспелі. І потым на кніжнай выстаўцы прэзентавалі. І Дзмітрый Пятровіч радаваўся, як хлапчук, знаёмячыся з героямі кнігі «Сэрцам і думамі», якія прыйшлі на прэзентацыю.

Вялікае задавальненне як рэдактар атрымаў ён ад працы над кнігай Ірыны Цвятковай, прысвечанай жыццю і творчасці Васіля Раінчыка. Такіх кніг на працоўным сталі Дзмітрыя Леанідавіча было няма. Сярод іх і кніга «Марыя Захарэвіч. Талент, адухоўлены любоўю». У маім дзённіку ёсць запіс: «2.06.2017. У Маладзечна, дзе ў Палацы культуры адбылася прэзентацыя кнігі «Марыя Захарэвіч. Талент, адухоўлены любоўю», прыехалі незаўважна хутка. Усю дарогу Мікола Шабовіч і Дзмітрый Пятровіч спявалі. Я падпяваў, як мог. Марыя Захарэвіч, Анатоль Бутэвіч, Зіновій Прыгодзіч і Соф'я Жыбулеўская слухалі і час ад часу выказвалі сваё захапленне спевамі...»

А потым у Маладзечне мы чыталі вершы. І Дзмітрый чытаў:

*Адцітае язмін —
Як туман расце прад вачыма.
Дзе мае летуценні?
Для чаго выспявалі ў душы?
Незабыўных хвілін
Непаўторнасьць адчуць немагчыма,
Бо мінулае — цені,
А наперадзе — сонца. Каб жыць...*

Пісаць вершы і прозу Дзмітрый Пятровіч пачаў у 1985 годзе, а музыку (першая песня — «Вішня», на верш М. Ісакоўскага) — на год раней. Нотную граматы вывучыў самастойна. Публікавацца пачаў значна пазней. У 2005 годзе ў газеце «Настаўнік» апублікаваў верш «Гукаў начных слізгаценне...» і эсэ «Горад майго сэрца» ў «Краязнаўчай газеце».

Дзмітрый Леанідавіч адразу ж праявіў сябе прынцыповым рэдактарам, для якога твор, які прэтэндуе на выданне ў кнізе, павінен быць не толькі таленавіты, але і пісьменны, такі, як патрабуюць школьныя правілы. І ніякіх табе вольнасцяў і зніжак на тое, што аўтар ужо амаль класік.

Дзмітрый Пятровіч за свой кароткі творчы час паспеў выдаць кнігі: «Белая квецень каханья», «Белая жанчына», «Адзіноты пажоўкля дні», «Анэлы», «Святло адвечнай песні» і «Дзіцячы атлас Беларусі. Легенды і паданні». Напісаў больш за 100 песень. Актыўна выступаў як перакладчык з рускай і нямецкай моў.

*Усе жывём пад купалам нябесным...
Пасля зімы чакаем мы прадвесня,
І першы гром з маланкай-бліскавіцай,
І смак вады — гаючае жывіцы,
Якая дорыць людзям маладосць...
Любіце свет такім, які ён ёсць!*

Радкі, якія пакінуў нам Дзмітрый Пятровіч, — як запавет.

Віктар ШНП

Магія разгадак

Мы не ведаем, колькі таёмнага схавана вакол нас. Якія людзі хадзілі па вуліцы, дзе жывём; што знаходзілася на месцы будынка, у якім мы працуем, дзвесце гадоў таму? Час і ўяўленне — галоўная магія нашага сусвету. Яны прывіваюць нам паводзіны, вызначаюць характар асобнага чалавека ці насельнікаў цэлай вёскі, вырашаюць, на што спадзявацца і чаго сцерагчыся. Магія наслойваецца на месца або рэч гадамі, перажытымі падзеямі, людзьмі, і толькі той, хто ведае пра гэтыя сляды і ўмее іх чытаць, здольны бачыць схаванае.

«Зніч ваўкалака» — прыгодніцкая аповесць Валерыя Гапеева — ставіць за мэту не толькі распавесці захвальную гісторыю, але і звярнуць увагу маладых чытачоў на незлічоныя загадкі, што прыхоўвае наш звычайны, паўсядзённы свет.

Сюжэт аповесці па жанры класічны: летнія канікулы, кампанія падлеткаў, загадкавае закінутае месца, такое ж загадкавае знікненне дзяўчыны, міфалогія старажытная змешваецца з сучаснай. Героі павінны разгадаць шыфр, каб знайсці шлях да скарбу і выратаваць сяброўку.

У той жа час аповед мае выразныя прыкметы конандойлаўскай «Сабакі Баскервілей»: нешта вые на балотах, і героі бяруцца ісці па слядах, каб выявіць, што акажацца праўдай: змрочная легенда або простыя чалавечыя прыдумкі.

Але, нягледзячы на звыклы падыход да апавядання, нельга сказаць, што ўсе загадкі разгадваюцца лёгка і адразу. Аўтар асцярожна балансуе паміж містыкай і дэтэктывам, гуляе з чытацкім успрымманнем, то паглыбляючы яго ў лёгкае атмасфернае апісанне летняга адпачынку, то цягнуць праз цёмны лес, дзе не ведаеш, якая пачвара выскачыць з-за куста, куды прывядзе густы туман.

Галоўных герояў чатыры. Стась і Васіль — два гарадскія хлопцы, якія па збегу абставін вымушаны праводзіць першы месяц апошняга школьнага лета ў вёсцы. Аўтар старанна разводзіць іх характары, каб яны не зліваліся ў адзін, нягледзячы на тое, што хлопцы слухаюць адну музыку і гуляюць у адны гульні. Для гэтага кожнаму прапісваюцца ролі ў прыгодніцкіх

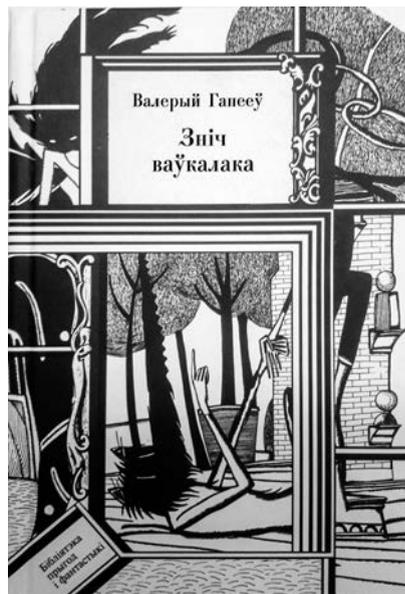
операцыях: адзін усіх вядзе і за ўсё адказвае, другі кіруе навігацыяй.

Яшчэ ёсць Яніна — малодшая на год дзяўчынка, мясцовая жыхарка. Яна для сюжэта адыгрывае адразу некалькі другасных роляў: патрэбна і як «прыўкрасная дама», рамантычная цікавасць для абодвух герояў, і як мясцовая правадніца, і проста для таго, каб трэцяй у прыгодніцкай кампаніі падлеткаў была дзяўчынка. Аўтар падарыў ёй складаныя, неадназначныя паводзіны і характар, але бачым мы іх толькі збоку — вачыма хлопцаў.

Чацвёрты герой — студэнт-этнограф Арцём, які канцэнтруе ўсе загадкі, праз яго ствараецца нагода для прыгод. І гэтага ж персанажа аўтар робіць правадніком сваіх думак. Арцём вельмі моцна абураецца, што беларусы не ведаюць сваёй міфалогіі, што па міфах старажытнай Грэцыі мы здаём іспыты ва ўніверсітэце, а ў сваёй нават не можам сказаць, якія зоркі і які называлі іх нашы продкі. Арцём абураецца, калі яго сябры несур'ёзна ставяцца да расповеду бабулі, і чытае ім цэлую лекцыю пра сімвалізм казак.

Тэма перадачы таёмных ведаў, перадачы гісторыі ў спадчыну, ведання свайго радаводу працягваецца праз увесь сюжэт чырвонай ніткай. Разуменне каштоўнасці і сімвалічнасці фальклору змешваецца з верай у магічныя праявы свету і стварае эфект, пра які згадалася ў пачатку гэтага тэксту: тыя, хто ўмее разгадаць сімвалы, бачаць незвычайную моц ужо ў іх саміх, нават калі яны пабудаваны на самых звычайных рэчах.

Вядома, нельга не заўважыць, што свет, у якім разгортваюцца падзеі, не зусім рэальны, хаця і мае ўсе атрыбуты. Згодна з законам жанру, сусвет быццам падыгрывае героям, паварочвае падзеі менавіта так, як зручна персанажам. Напрыклад, калі Арцём едзе ў Мінск, каб адшукаць у бібліятэцы патрэбныя звесткі, яго абкрадаюць на аўтавакзале, забіраючы 50 рублёў, але пакідаюць тэлефон, які каштуе яўна разоў у дзесць больш.

У глыбокім лесе, побач з таёмнай ваеннай базай, выдатна працуе навігатар, сувязь і інтэрнэт. Ад балотнага бруду і вільгаці ратуюць чорныя смеццевыя мяшкі. Вайскоўцы якія прыехалі на заданне, купляюць агуркі ў мясцовых жыхароў і радасна камунікуюць, адказваюць на пытанні.

Зноў жа, па законах жанру, у персанажаў усё атрымліваецца, яны знаходзяць дапамогу і разуменне ў дарослых, а любая памылка выпраўляецца за некалькі гадзін. І самі героі апісаны ў нечым наіўна. У іх размовах і разважаннях не заўсёды можна пазнаць сучасных падлеткаў. Аўтар час ад часу ўпісвае слэнгавыя выразы ў іх гаворку, але імі маўленне герояў не насычае. Шаснаццацігадовыя хлопцы чырваняюць і напружваюцца ад прысутнасці дзяўчынкі, пачынаюць размаўляць з ёй неяк па-іншаму, калі яна апраанае белую сукенку.

Гісторыя, звязаная са старажытнай легендай, наскрозь прасякнута несучаснымі і нават пазачасавымі разважаннямі і рэакцыямі. Паўсядзённае жыццё герояў апісваецца са згадкамі нейкіх кінапраглядаў і гульні ў камп'ютар, але падрабязнасці і эмацыянальная насычанасць сцэн з'яўляюцца, толькі калі хлопцы ідуць на рыбалку ці смажаць шашлык. Здаецца, для аўтара гэта аповесць стала і пэўнай спробай уласнай настальгіі і рэфлексіі.

Містычны пласт сыходзіцца з рэальным, і фінал твора не дае адназначнага адказу, чым ёсць разгаданая героямі таямніца, ці мае магічную прыроду або яе можна растлумачыць рацыянальна. За мэтавую аўдыторыю аповесці можна прыняць падлеткаў — чытачоў аднаго з героямі пакалення. Пабудова сюжэта выразна на гэта паказвае. Але ці здолеюць яны прасачыцца сябе з героямі, ці счытаюць і як успрымуць паведамленне, якое аўтар жадае да іх данесці, сказаць цяжка. У любым выпадку саму гісторыю дачытаць да канца цікава.

Дар'я СМІРНОВА

Парасткі, што імкнуцца да сонца

З Валянцінай Акулёнак, аўтарам кнігі «Падарыце мяне святанку» («Подарите меня рассвету»), ТАА «Каўчэг», 2020 г., пазнаёмілася ў першую чаргу як з чалавекам з чароўнай усмешкай, чулым сэрцам і ўважлівымі вачыма. Натуральна, што з задавальненнем прачытала рукапіс кнігі і знайшла добрыя словы для яе аўтара.

Па-першае, кніга ўяўляе сабой нейкі лірычны дзённік, у якім бачна, як змяняецца псіхалагічны ўзрост аўтаркі... Чытач мае магчымасць прасачыць, як фарміруецца светапогляд, як рамантыка юнацтва ператвараецца ў цвярозую разважанні дарослай жанчыны, матулі і жонкі. Вы можаце сказаць, што такіх кніг шмат, і, на першы погляд, будзеце мець рацыю. Але ж тут вельмі істотнай бачыцца інтанацыя і тоеснасць лірычнай гераіні з аўтарам тэкстаў. На жаль, гэтая пазіцыя вымагае ад аўтара пэўнай мужнасці, бо зараз стала моднай пратэістычная змена масак і пазіцый, скажам так, культурная гульня з сімваламі і архетыпамі... Не хачу сказаць, што такі падыход да паэтычнага тэксту не варты ўвагі чытача, але як арганізм сумее па простае ежы пасля кулінарных

вынаходніцтваў, так і душа чакае ў літаратуры такіх, на першы погляд, простых, а насамрэч складаных чалавечых думак і пачуццяў.

Прапаную пагартаць кнігу разам. Простае параўнанне чалавечага жыцця з маладым дрэвам:

*Трепетно-зелёное
Пробивалось к солнышку
Сквозь асфальта трещину
Вопреки судьбе.*

*И, слегка смущённые,
Мы душевным доньшиком
Ощущаем вещь
Правду о себе.*

Боль за заўчасна спыненыя лёсы гуць у іншых радках:

*Не спросить у судьбы отчёта
За её повороты шалые.*

*А у входа в метро без счёта
Капли крови — звёздочки алые...*

Аўтарка жыве не ў фантастычным, а ў рэальным свеце і добра ведае розныя яго колеры.

*И вовсе тоска не зелёного цвета —
Она бледно-жёлтая
Или бледно-голубая,
Как стены в больничной палате.*

Лірычная гераіня безумоўна — аптымістычная сталая дарослая асоба, якая ведае пра трагедыю жыцця. Але ж жыццё ўсё роўна мае сэнс, і сэнс гэты ясна гуць у адпаведных радках:

*Своим мечтам я верю смело,
Но лишь одно меня волнует:
Успеть бы всё на свете сделать
За жизнь короткую такую!*

Акрамя любові, сяброў, дзяцей і адказнасці за тых, хто побач, сэнс жыцця заключаецца і ў творчым самараскрыцці. Важна адзначыць: аўтар не лічыць свае тэксты чымсьці геніяльным і адзначае, што ў першую чаргу яны патрэбны яе душы.

Такая кніга была б немагчымай без лірыкі пра каханне, надзеі на простае чалавечае шчасце:

*Я огрызки надежд закопаю в саду,
Я живою водою поливть их приду,
Чтобы вырос из семечек*

*новый приют,
Где такие, как я, в ожиданье живут.
В ожидании самых обычных чудес —
Тех, что девушки вдруг превращают
в невест.*

Кніга Валянціны Акулёнак запрашае чытача на лясныя сцежкі і ў дзіцячы пакой, дзе паціху становяцца дарослымі дзеці лірычнай гераіні, прапануе паразважаць пра цяжкую долю сірот, пра здабыткі і страты. Яна напісана проста, зразумелымі словамі, што ідуць ад сэрца.

Напрыканцы хачу запрасіць чытача знайсці кнігу Валянціны Акулёнак і проста дакрануцца да цудоўнага цёплага сусвету аўтара. Не пашкадуеце...

Інеса ГАНКІНА

Міхась БАШЛАКОЎ

Гляну, а ўсё успенена —
Праўды вакол не стала...
Дзе вы, мае Ясеніны,
Пушкіны і Купалы?..

Колькі паўсюдна подласці,
Ганьбы і прыніжэння!..
Дзе вы, паэты годнасці,
Сораму і сумлення?..

Хто мы?.. Куды мы рушым?..
Цемрадзь і бездарожжа...
Гэткая крывадушнасць...
Болей цягнець няможна!..

Крочыць, напружваць жылы,
Душы, як грушу, трэсіць...
Дай жа мне, Божа, сілы
Слова сваё данесці!..

Памяці Дзмітрыя Пятровіча

На гонях азёрных
Конь зорыцца зорны...
Удалеч на ім паскакаў...
Удалеч на ім паскакаў...

Як песні звесненай працяг...

За сіняе мора,
За снежныя горы —
Нікому аб тым не сказаў...

За хмарныя высі...
Ты песняй вярніся,
Якую дапець не паспеў...

Слязінкай скаціся,
Расінкай свяціся
На травах між сонечных дрэў...

Як многа горычы вакол...
Гарчыць палын на ўзмежку.
І горыч восеньскіх радкоў.
Гарэніць твая ўсмешка.

Няма надзеі... Горка так,
Так на душы балюча...
І гэты гразкі позні шлях
Віецца па-над кручай...

І я не знаю, як дайсіць?..
Ноч на зямлю кладзецца...
Ну, хоць бы месяц пасвяціў,
Праз хмары не праб'ецца...

Праз цемру ночы ўсё іду,
Хай цяжка мне і горка,
Я адишкаю, я знайду
Святло світальнай зоркі...

Звіні, звіні, сініца, не зважай
На сакавіцкі снег і на марозчык...
Не за гарамі ўжо зялёны май,
Калі дажджы блакітныябс палощуць...

Калі вакол, куды ні глянь, сады
Цвітуць, цвітуць, як юныя надзеі...

Звіні, сініца, хай немалады,
Але пад зван твой яўна маладзёў...

Прыгрэе сонца — і растане снег,
Мароз збяжыць за выстылы пагорак...
І рэхам капяжоў світальных стрэх
Успыхнуць кроплі серабрыстых зорак...

Усё жыццё ў нечым сумнявацца,
Пісаць і крэсліць, крэсліць і пісаць...
І зоркамі над шляхам любавання,
Што над сусветам велічна зіхцяць...

Жыццё — як міг... І гэта важна помніць,
І зорнае святло ў душы насіць,
Каб і яна бруіла свае промні...
Калі іначай — ці патрэбна жыць?..

Калі душа ў цемры патанае,
Калі яна даўно, нібыта тло,
Ты не жывеш, павольна паміраеш —
Не для цябе нябеснае святло...

Пытаюцца ў мяне: як я жыву?..
Якое там жыву?..

Я выжываю...
Калі без мэты дні мае згасаюць
І хмары навалнічныя плывуць...

Калі ў душы ні слова, ні радка,
Калі бушуе дзікая стыхія,
Як у паводку вольная рака...
Гудуць званы над храмам...

Пандэмія...

Ці гэта пакаранне за грахі,
Што ўсё людское знішчана ў людзях?..
Не душы, а балотныя імхі...
Мы патанулі ў брудзе і ў блудзе...

О колькі ўсюды подласці і зла!..
Ні дабрыні звычайнай, ні спадады!..
Куды нас крывадушнасць завяла?..
Шалее над планетаю тарнада...

Ці будзе паратунак?..
Як дасць Бог!..

Змагаюцца краіны за вакцыны...
А я маю, каб музыка дарог
Гучала над абсягамі Айчыны...

Паспець зрабіць ўсё,
Што ты задумаў —
А значыць,
Маліць Госпада аб тым...
Далей, далей
Ад мітусні і тлуму,
Каб не сплыло
Жыццё тваё,
Як дым...

Далей, далей
Ад рознае спакусы,
Ад гэтай
Непатрэбнай пустаты...
Ісці наперад
З непасільным грузам:
Як ціснуць плечы
Горкія гады,

Якія ты бяздумна
Растрэпанжырыў...
З самотай азіраешся:
Як жыць?..
Павее ветрык...
І ў душы зноў ліра
Струной
Выратавальна зазвініць...

Боль Чарнобыля

Буду помніць цябе,
колькі выпадзе жыць мне,
Ты пачуццяў касцёр,
як часцей, варушы!

Пазарасталі сцежкі-дарожкі...
З народнай песні

Пазараслі —
і ўжо ні знаку-кмеціны —
Дарогі да Пелі Вялікай.
Журбой, як лістотай,
замецены,
Хмызняк скрозь тапырыцца дзікі.

Ды нетрай стаяць непраходнаю
Дрымучага лесу падросты.
Ноч вые ваўчыцай галоднаю,
Дзень бліскае беллю бярысты.

І вуціш, і немасць бязмежная.
І сонца плыве агнявое.
Душа страпянецца як грэшыная:
А гэта ж было ўсё жывое!

О, радасць быцця учарашня!
Усё — у далёкай далечы.
Якая ты спудліва-страшная,
Зямля, без слядоў чалавечы.

Фота Кастуся Дробава.

Мікола ЛЕЎЧАНКА

Памяць

Поўня ў небе маркоціцца,
Не пужае зіма,
Роднай вёскі Калодзецкай
Больш на свеце няма.
Не пазнаць ужо вуліцы,
Зарасла хмызняком.
Постаць памяці туліцца
Адзінокім ваўком.
Ён не зданню, а яваю
Тут блукае ўначы.
Над бярозай бяляваю
Узляцяць крумкачы.

Нехта, мабыць, палохое,
Невядома пакуль.
І здаецца, што рохкае
Дзік, з'явіўся адкуль?
Не баіцца нікога ён,
Не сустрае людзей.
Утравелай дарогаю
Нетаропка брыдзе.
Каля дуба высокага,
Між здзічэлых садоў.
Свеціць зорка далёкая
Побач з хмараю зноў.
Ні куніцы, ні собаля
Не пабачыш здаля.
Мёртвай пасля Чарнобыля
Стала наша зямля.
Зарастае, не ведае,
Што не косіцца луг.
Заручоны мы з бедамі,
Непатрэбным стаў плуг.
Моцна сэрца калоціцца
Ад ічымлівых радкоў.
Ля пустога калодзежа,
Дзе хадзіў Пісьмянкоў.

У сне

Неспакойна штосьці мне,
Сум ахоплівае нейкі,
Сёння бачыў зноў у сне
Незабыўныя Шарэйкі.
Дом бацькоў, маленькі сад,
Ды расчыненыя сенцы.
І дакорлівы пагляд
Землякоў-перасяленцаў.
Бо даўно пакінуў іх,
Не страчаў нідзе, не бачыў.
Лёс без жалю б'е пад дых
Помсліва, відаць, няйначай.
А навошта робіць так,
Я ж ні ў чым не вінаваты,
Па-ранейшаму, бядак,
Без бацькоў і роднай хаты.
Іх няма ў мяне цяпер,
Лепшы свет даўно паклікаў.
Ты, радзіма, мне павер,
Разважаю без разліку.
Не патрэбна мне мана,
Ад яе усе хваробы.
Мабыць, кожнага віна,
Што ў сэрцы ёсць Чарнобыль.
Рады сонцу і вясне,
Зноў ішчаслівы ды вясёлы,
Як шкада, што толькі ў сне
Змог пабачыць свой пасёлак.

Мікола МЯТЛІЦКІ

Мне прыснілася яблыня
ў квецені весняй,
Дзед яшчэ пасадзіў —
дзіва белае з дзіў.
Дзесь красуе і сёння яна
на Палессі,
Зябкі вецер плястэткаў агонь астудзіў.

Як жа саладка жытнікі ў ліпені спелі —
Палымнелі ў зялёнай лістоце галін.
Даўні дзедаўскі жытнік.
Пачуці ўскіпелі,
Прывялі самы гойны ў душу прыпамін.

Я забыўся, было —
гэтак тахкала ў скронях,
Што цяпер на радзіме не тая вясна,
Што красуеш ты, яблыня дзедава,
ў зоне —
У бялёсай красе смерць стаіць ля акна

Той хаціны, дзе мне,
у маленстве, саладка
І ішчасліва ад жытнікаў спелых было;
Дзе чародка маіх неўгамонных пагодкаў
Станавілася ў лёце жыцця на крыло.

Белым цвэтам тугі асытаешся,
жытнік,
Ды святлынь не пагасне ніколі ў душы.

Станіслава УМЕЦ

Прыборка па-італьянску

Сіньёра Франчэска, як і ўсе італьянкі, была аматарам прыборкі. Яна па-май-стэрску нашароўвала падлогу — да люстранага бляску, дываны чысціла так, што і праз 40 гадоў выглядалі навіткімі, адбельвала прасціны на зайздрасць суседкам і з адмысловай пільнасцю здзьмухвала пылінкі — з мэблі, вушакоў і старэнькага мужа.

Муж даўно прызвычаўся да жончых дзівацтваў. Шчыра кажучы, яму нават падабалася, што з яго здзьмухвалі пылінкі, што кашулі і порткі ў шафе заўсёды былі з іголачкі і што ніколі — ніколі! — за доўгія гады яго не напаткаў праклён адной шкарпэткі.

Асаблівым гонарам сіньёры Франчэска была невялікая камора з дзясяткамі бутэлечак усялякіх дэтэрсіваў — так званых мыйных сродкаў. Гэта быў яе маленькі рай.

І вось аднойчы ў краме, у адзеле бытавых тавараў, я мела неасцярожнасць на вачах у сіньёры Франчэска ўзяць з паліцы ўніверсальны мыйны сродак, больш за тое — пакласці яго ў свой вазок.

— Даражэнькая, вы здурнелі?! Універсальны сродак?! — старэнькая сіньёра схапілася за галаву. — Дазвольце вам дапамагчы! Нельга гэтак легкадумна ставіцца да прыборкі! Для кожнай дрэязі ў хаце існуе спецыяльны дэтэрсіў!

Пра гэта і самой нескладана было здагадацца, гледзячы на паліцы з мыйнымі сродкамі даўжынёй у кіламетр. Дэтэрсівы для падлогі, асобна для пліткі, мармуру, паркету і ламінату, розныя спрэі для шкла, сродкі для ракавіны, ванны, унітаза, пліты, духоўкі, мікрахвалёўкі. Для драўлянай мэблі, безумоўна, спецыяльны дэтэрсіў і — абавязкова — воск, каб зіхацела. Сродкі для дываноў, канап і крэслаў. Цэлы стэлаж пральных парашкоў для розных тыпаў тканін, кандыцыянеры, плямавыводнікі, адбельнікі...

— А якая ў вас падлога ў гасцёўні? — ахвотна спытала старэнькая сіньёра.

— Плітка, — неахвотна адказала я.

— Цудоўна! — узрадавалася яна. — Глядзіце, што я вам пакажу! Чарадзейны сродак для нашароўвання падлогі да бляску! Разводзіце невялікую колькасць у вадзе, мыцеце плітку, а потым як мае быць нашароўваеце шарсцяной анучай. Абавязкова шарсцяной! Маеце?

— Мама! — з-за плеч сіньёры Франчэска выплыла таўставатая італьянка. — Што гэта ты ўзялася навучаць дзяўчыну?! Баста, мяне ўжо навучыла. Дазволь чалавеку пажыць без турбот! — і яна змахнула з ілба нябачныя кропелькі поту.

Развітаўшыся з сіньёрай Франчэскай, я вярнула ў вазок універсальны мыйны сродак і, не стрымаўшыся, прыхапіла шчотачку для пылу, на якую старэнькая сіньёра дзесяцю хвілінамі таму зірнула з пагардай. У рэкламе па тэлебачанні вядомая італьянская акцёрка вельмі спрытна змахвала гэтай шчотачкай пыл з паліц «senza spostare niente» («нічога не перасоўваючы»). Аказалася, неверагодна зручная рэч! Аднак, кажучы, сярод італьянак яна не карыстаецца асаблівай папулярнасцю: яны не шукаюць лёгкіх шляхоў.

Падарожжа па алей

— Рамэа, даволі лізаць сіньярыну!

Буйны дварняк вітаў мяне вілянем хваста і вільготнымі пацалункамі. Я пакудлаціла яму поўсць і, ледзьве вышваліўшыся з касматых абдымкаў, праслізнула ў хату.

— Выбачайце, сіньярына, ён проста задужа любіць гасцей! — старэнькая італьянка лагодна ўсміхнулася і прапанавала кубачак кавы.

Мы з мужам адмовіліся і ветліва нагадалі пра мэту нашага візіту: аліўкавы алей. Гэта ж трэба, цэлую гадзіну ехалі па алей! Муж абураўся ўвесь шлях: ён з большай асалодай з'ездзіў бы, напрыклад, у Таскану па бутэлечку смачнага віна. Аднак я ўвесь тыдзень тэрарызавала яго сваёй ідэяй фікс: набыць алей непасрэдна ў вытворцы, якога параілі знаёмыя, — і ён нарэшце скарыўся.

— Хуценька набудзем алею і гайда гуляць. Тут побач ёсць дужа старажытны горад! Там і замак ёсць! — узрушана шчабятала я, пакуль мы блукалі сярод аліўкавых плантацый у пошуках патрэбнай хаціны.

Аднак «хуценька» не атрымалася. Італьянцы задужа ахвотныя да размоў. Не зважаючы на пратэсты, старэнькая сіньёра пасадзіла нас на рыпучыя драўляныя крэслы і пачала згадваць мінулыя гады, суправаджаючы аповед узмахамі маршчыністых рук. Час ад часу яна тузала за плячо сына-баравічка, які сядзеў побач і падтакваў:

— *Si, si, mamma, certo!*

Гаспадыня апавядала пра свае ўладанні, вытворчасць алею, падарожжы ў экзатычныя краіны, а я, азіраючыся па баках, мімаволі адчувала дысананс. Пашарпаныя сцены, старэнькая мэбля, хуцонны стол, засланы квяцістай цыратай, — усё гэта зусім не адпавядала майму ўяўленню пра багацце.

Сіньёра патлумачыла маю разгубленасць як маўленчае непаразуменне.

— Ды не, яна ўсё разумее, проста саромеецца размаўляць па-італьянску, бо баіцца памыліца, — адказаў за мяне муж.

Ён чамусьці быў свята ў гэтым перакананы, хоць насамрэч я і паловы не зразумела з аповеду старэнькай гаспадыні.

— Даражэнькая, не трэба баяцца памылак! Наадварот, належыць як мага болей размаўляць! Вопыт набываецца з практыкай, — пастанавіла сіньёра і ўзялася мучыць мяне пытаннямі.

А я ўсяго толькі і хацела набыць крыху аліўкавага алею.

Бульбяная душа

— Не зразумеў, а дзе бульба? — муж калуцаўся ў сваёй талерцы, вышукваючы сярод кавалачкаў мяса бульбу.

Расчаравана ўздыхнуўшы, ён зазірнуў у маю талерку і выгукнуў:

— Агу, во яна дзе! Беларусь сабе ўсю забрала!

Каханага хлебам не кармі — дай пажартаваць з майго беларускага паходжання і «бульбяной душы».

— Гэта ўсё стэрэатыпы! — я пакруціла галавой.

— Яшчэ скажы, што не любіш бульбу! — чмыкнуў муж.

Вядома ж, люблю. Аднак і ён сам, як выявілася, любіць яе не менш за мяне. Па першым часе я выдумляла разнастайныя гарніры, пакуль не зразумела, што можна хоць кожны дзень гатаваць бульбу — у розных варыяцыях. Добра, што ў беларускай кухні сотні бульбяных страў.

Італьянскія замалёўкі

Шчыра кажучы, італьянская бульба ў асноўным даволі паганенькая — нясмачная і вадзяністая. Для мяне гэта ўсё адно як для італьянцаў нашы макароны. Таму мы пачалі купляць бульбу розных вытворцаў у пошуках найлепшай. Да майго пераезду ў Італію муж нават не здагадаўся, што бульба можа быць настолькі смачнай.

Збіраючыся пры сталае са сваякамі ці з сябрамі, муж лічыць сваім абавязкам абмеркаваць тэму бульбы: хто дзе купляе, хто якую раіць.

— Не разумею, — разводзіць рукамі наша сяброўка, — як можна штодня есці бульбу — і каб яна не абрыдла?

— Чаму яна павінна абрыдзец? Столькі ўсялякіх страў існуе! — адказвае сябар і пачынае загінаць пальцы: — Бульба смажаная — раз. Бульба вараная — два. Бульба печаная, тушаная, фаршыраваная... Пюрэ, бульбяныя аладкі...

— А потым тыдзень скончыўся — і можна пачынаць усё нанова, — жартую я.

Здаецца, мы не меней за італьянцаў пачалі размаўляць пра ежу...

Сабакі па суседстве

Апоўдні паветра скалануў храп. Я нават азірнула ад нечаканасці, хоць у кватэры нікога, апроч мяне, не было. «Сусед мо?» — падумала. Ды не, задужа гучна. Я вызірнула ў акно і пырснула смехам, адшукваючы крыніцу храпу. Унізе, у панадворку, дрыхнуў ратвейлер, пакуль яго брат з журботным выглядам ахоўваў браму.

Удзень ратвейлеры ляютна ганяюць выпадковых мінакоў ды разносчыкаў рэкламных буклетаў або салодка спяць, разамлелыя на сонейку. А ўвечары выходзяць на службу. «Цок-цок-цок!» — цэрберы робяць абход сваіх уладанняў, глуха рыкаючы. Варта чужынцу зазірнуць у наш цікі куток — узнімаецца дэманічны брэх: ажно дрыжыкі працінаюць. Дробныя сабакі таксама лічаць сваім абавязкам унесці ўклад у запужванне няпрошанага гасця — і ўся вуліца захозіцца брэхам, скавытаннем і рыкам.

Італьянцы — яшчэ тыя сабакары, у большасці суседзяў дома жыве сабака: ад мопса да ваўкарэза. І ледзь не паўсюдна ў Італіі дазволены ўваход з сабакамі: у кавярні, рэстараны, гандлёвыя цэнтры, на пляжы... Як бы я ні любіла сабак, аднак супраць усёдазволенасці. Неяк улетку на моры давалося назіраць карціну: сабака справіў патрэбу на торбачку, што вісела на суседнім шэзлонгу, пакуль яе ўладальніца плавала. А гаспадары нават увагі не звярнулі на гэты абуральны інцыдэнт.

Шматнацыянальная талака

— Гэй! Вы мяне чуеце ці не?! Зараз жа спыніце балаган! — абуралася сіньёра паліцэйская.

Яна і голас узняла, і рукамі эпічна ўзмахнула, ды ніхто нават брывом не паўёў. Супрацоўніца паліцыі ў роспачы паглядзела на мяне праз кутую агароджу, у вачах чыталася просьба: сунімі свайго мужа. А муж, нібы лідар шматнацыянальнай групы, стаяў, акружаны эмігрантамі, з пакаменчанай паперкай у руках, і выкрыкваў незразумелыя імёны. Я зірнула на мужа, потым на паліцэйскую і паныла пакруціла галавой: выбачайце, маўляў, але вы самі гэтую кашу заварылі.

Каша заварылася а дзвятай раніцы, калі я — з мужам у якасці падтрымкі — прыйшла ў квестуру здаваць адбіткі пальцаў для атрымання пасведчання на права жыхарства. У аддзяленне паліцыі дазвалялі заходзіць па адным, і ўся гэтая шматнацыянальная талака ціснулася за кутай агароджай. Натоп спакваля пераступаў з нагі на нагу, ціхутка перамаўляўся і выглядаў даволі апатычным. Уяўны спакой зруйнавала, здавалася б, бяскрыўднае пытанне: «А хто, уласна кажучы, крайні?»

На дошцы аб'яў вісеў спіс імёнаў, каму на сёння прызначана сустрэча, а насупраць — час. «Задужа проста», — палічылі філіпінцы і вырашылі ўсё ўскладніць: прыйшлі ў квестуру за тры гадзіны да адкрыцця і склалі ўласны спіс, пра які многія ў чарзе нават не чулі.

— Хто прыйшоў раней, той і захоўвае, — пастанавіла супрацоўніца паліцыі.

Даволі сумніўнае рашэнне. Вядома ж, усе пачалі намагацца прайсці раней за астатніх, пакуль муж не ўзлаваўся і не ўзяў усё ў свае рукі.

— Мутавакіль?

— Я!

— Утх... Утхарш?

— Няма, ужо сышоў.

— Папі? Хто такі Папі?

— Я Папі!

Муж зачытваў невыразныя, пісанія філіпінцамі на каленцы, імёны і строіў усіх у адзіную чаргу. Гоман усчаўся як на кірмашы. Сіньёра паліцэйская разышлася. Але ж яна сама і ўзняла бучу, дазваляючы пакінуць без увагі афіцыйны спіс! Страціўшы надзею ўціхамірыць натоўп, узлавана, яна вярнула ў будынак квестуры, завабіўшы за сабою рудое кацяня, што даследавала паліцэйскі кветнік.

Дарэчы, мы з мужам зайшлі ў квестуру апошнімі. Затое паспелі перазнаёміцца з мясцовымі мігрантамі.

Урок брыдкаслоўя

Зранку здарылася нешта неверагодна жаклівае.

Я варыла каву, муркочучы пад нос італьянскую песенку, якую праслухала на прыядна рэзоў дваццаць — і цяпер яна не давала мне спакою. Прыкмеціла рыльца з ружовай накрыўкай, што тырчала са сметніцы, мімаходам адзначыла: «Відаць, сёння кава без малака...» Надкусіла аўсянае печыва, пажавала. Павялічыла агонь, каб кава хутчэй заварылася.

І раптам пачуўся грукат, які пераплахаў увесь наш невялікі гарадок. Ведаючы, што сусед насупраць паляўнічы, адразу падумала, што прагучаў стрэл. Кінула печыва і выбегла на тэрасу.

— *Brutto schifoso! Stronzo! Bastardo! Figlio di puttana!* — пачуўся лямант: «мярзотнік», «дурань», «паскуднік», «лысы чорт».

У хаце насупраць разбілася шкло. Забрахалі сабакі. Павызіралі з вокнаў цікавыя суседкі. Калі паляўнічы выбег вонкі з ружом, выкрыкваючы: «*Bastardo, lo faccio io!*» — што значыла: «Паскуднік, я зраблю гэта!» — мы ўсе ўнутрана напружыліся.

На шчасце, абышлося без кровапраліцця. Паляўнічы сеў у машыну і на шалёнай хуткасці з'ехаў у неведомым кірунку. Суседкі з палёгкай уздыхнулі, а я... успомніла пра каву. *Accidenti!* (Халера!)

Неўзабаве, апавядаючы сяброўкам пра ранішняе падзеі, я расказала, што ў мяне сёння быў урок брыдкаслоўя з імпульсіўным, тэмпераментным і страшэнна ўзлаваным носбітам мовы. А без лаянкі ў Італіі аніяк.

на паліцы

Летапіс вайны працягваецца

Супрацоўнікі Баранавіцкай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы падрыхтавалі да 75-годдзя Вялікай Перамогі новае выданне зборніка «Радкі» («Строкі»).

Збіраючы матэрыялы для кнігі, укладальнікі хацелі, па-першае, яшчэ раз распавесці пра подзвіг нашага народа падчас вайны. Па-другое, імкнуліся даць магчымасць таленавітым людзям, ураджэнцам і жыхарам Баранавіцкага раёна, заявіць пра сябе. Па-трэцяе, жадаючы наладзіць супрацоўніцтва з іншымі раёнамі, размясцілі ў другім выданні (першае пабачыла свет два гады таму) творы членаў клуба «Літаратурная правінцыя» з Лунінца.

«А ці ведаеце вы пра тое, якім чынам перажылі ваеннае ліхалецце вёскі Баранавіцкага раёна, назвы якіх на слыху ў нас з самага дзяцінства? Калі не, то вас чакае скарбніца каштоўнай, сабранай па крупінках інфармацыі...» — звяртаючыся да чытачоў, піша ва ўступе загадчыца аддзела бібліятэчнага маркетынгу Баранавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Яна Чачота Святлана Кропатава.

Асобнік складаецца з трох раздзелаў. У першым — паэтычным — пад назваў «Вершы — як памяць пра вайну» змешчаны творы людзей рознага ўзросту, якіх глыбока кранае наша гісторыя.

*Кожны павінен прайсці свой шлях.
Кожны павінен пранесці свой крыж...
Чорнае поле стаіць у вачах
Там, дзе мой прадзед забіты ляжыць, —*

значнае Святлана Марук, рэжысёр Мірнаўскага сельскага Дома культуры ў вершы «Чорнае поле».

У другім раздзеле «Імёны Перамогі», публіцыстычным, сабраны эсэ, аўтары занатавалі расповеды родных, якія змагаліся з ворагам на фронце і ў партызанскіх барацьбах, і пра жыццё ў акупацыі, і пра баі за вызваленне, пра брацкія магілы і пошукавую работу.

Трэці раздзел «Палымнеючы адрас вайны», мемуарны, змяшчае дакументальныя сведчанні пра ваенныя падзеі на тэрыторыі Баранавіцкага раёна. Прыведзены дакладныя гістарычныя факты і ўспаміны пра вёскі Вялікія Лукі, Валахва, Карчова, Крошын, Лясная, Лотвічы, Малая Сваротва, Мілавіды, Ніжняе Чэрніхава, Перхавічы, Палонка, Ятвязь. Тут і пра генацыд з боку фашыстаў, і пра партызанскую барацьбу, і пра жыццё ў акупацыі, і пра баі за вызваленне, пра брацкія магілы і пошукавую работу.

Асабліва кранаюць гісторыі пра першае яўрэйскае гета ў мястэчку Гарадзішча і пра канцэнтрацыйны лагер № 337, які знаходзіўся непадалёк ад вёскі Лясная, Тартакі, Бярозаўка і дзе было знішчана больш як 50 000 чалавек.

Кожная сельская бібліятэка раёна атрымала зборнік «Радкі», што дазволіць многім чытачам адкрыць для сябе яшчэ адну старонку трагічных падзей вайны. Ды і для чытачоў іншых рэгіёнаў Беларусі выданне не менш карыснае і пазнавальнае.

Вольга ЖЫГАР

Чараўніцтва экслібрысаў

Імя Мікалая Веліканава, збіральніка экслібрысаў, арганізатара выставак кніжных знакаў у Магілёве, аўтара 12 выданняў, складальніка выставачных каталогаў, на слыху ў мастакоў, мастацтвазнаўцаў, калекцыянераў.

Свой першы экслібрыс ён стварыў у 1963 г. Менавіта тады і пачаў збіраць кніжныя знакі. І занятак гэты так яго захапіў, што стаў справай усяго жыцця. У калекцыі — больш як 10 000 экслібрысаў. Прынамсі, каля 500 з іх — кніжныя знакі беларускіх графікаў, больш за 420 — Аляксандра Юпатава і больш за 350 — Ота Медніса, мастакоў з Рыгі. Ад рускіх майстроў — 176 экслібрысаў Якава Галяхоўскага і 188 — Аляксандра Калашнікава, абодва з Масквы, а 394 экслібрысы належаць кіеўскаму мастаку Канстанціну Казлоўскаму.

У 1980-х гадах М. Веліканаў перадаў асноўную частку калекцыі ў Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь. Невялікая частка яго збору захоўваецца ў асабістым архіўным фондзе № 64 «Веліканаў Мікалай Якаўлевіч — калекцыянер экслібрысаў» Дзяржаўнага архіва грамадскіх аб'яднанняў Магілёўскай вобласці, дзе сабраны каталогі выставак, публікацыі ў прэсе, асабістая перапіска і шмат іншых дакументаў, якія датычаць жыцця і творчасці.

У выданні «Кніжныя знакі ў Магілёве», якое пабачыла свет у 2005 годзе, Мікалай Веліканаў дзяліўся ўспамінамі: «Мастацтва экслібрыса мне пашчасціла пазнаць у другой палове 40-х гадоў мінулага стагоддзя падчас марской службы на Балтыйскім флоце ў гарадах Таліне і Рызе. У рэдкія гады звальненняў наведваў мясцовыя крамы, і тутэйшыя аматары чытання распавядалі мне пра кніжныя знакі і паказвалі іх. Уразіў гэты цуд вялікага мастацтва. Чараўніцтва экслібрыса запомнілася назаўжды. Усур'ез калекцыянера пачаў з 1963 года, пасля таго, як зрабіў экслібрыс для ўласнай бібліятэкі, захацелася ўбачыць кніжныя знакі іншых збіральнікаў. Праз старшыню Маскоўскага клуба экслібрысістаў даведаўся адрасы іншых калекцыянераў, у тым ліку і беларускіх. Пісалі пісьмы і адпраўлялі бандэролі з Уладзівастока, Ташкента, Баку, Кемерава, Варонежа і інш. Калекцыя расла з кожным днём. Калі сабралася больш як 2000, я вырашыў зрабіць выстаўку, каб многія змаглі ўбачыць і даведацца, што такое экслібрыс».

Калекцыянер арганізаваў у Магілёве сем выставак і падрыхтаваў да іх каталогі. Дэманстраваліся пераважна кніжныя знакі з асабістай калекцыі. Па яго ініцыятыве праходзілі выстаўкі экслібрысаў Яўгена Ціхановіча, Анатоля Калашнікава. Выходзілі каталогі, друкаваліся плакаты, афішы. Запомніліся кніжныя знакі Аляксея Юпатава, прадстаўленыя публіцы ў 1971 г. Быў падрыхтаваны каталог, да якога калекцыянер даслаў М. Веліканава аўтарскія клішэ сваіх экслібрысаў.

У фондзе аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі захоўваюцца

Кніжны знак беларускага бібліяфіла і гісторыка Лявонція Клока.

каталогі ўсіх выставак, складзеныя М. Веліканавым, з яго аўтографам.

Першая магілёўская выстаўка экслібрысаў адбылася ў 1968 г. і была прымеркавана да 50-годдзя Беларускай ССР і Камуністычнай партыі Беларусі. Сярод экспанатаў — экслібрысы, выкананыя мастаком-аматарам Уладзімірам Мельнікавым з Кемерава (Расія), сьцінам збіральніка Мікалаем Веліканавым (у сюжэце экслібрыса — індустрыяльны пейзаж Магілёва з Дняпроўскага моста, зроблены з нагоды 700-годдзя Магілёва), аўтарскі экслібрыс самога калекцыянера — «Издательский знак Ивана Федорова».

Да першай выстаўкі быў надрукаваны каталог «Што такое экслібрыс?». На экзэмпляры з фонду аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў змешчаны аўтаэкслібрыс Мікалая Якаўлевіча: «Из книг Н|В | Из изданий Н. Великанова по экслибрису». У сюжэце — разгорнутая кніга, апраўленая з аднаго боку пальмавай галінай, з другога — чашай з факелам, сімвалам жыцця, святла, ісціны, розуму і духоўнасці. На тытульным лісце каталога — аўтограф М. Веліканава з яго дарчым надпісам: «Милому моему другу Гене Кулешову на добрую память».

Другая выстаўка, арганізаваная калекцыянерам, праходзіла ў 1969 годзе і была прысвечана экслібрысістам Сібіры і Урала. Дэманстраваліся кніжныя знакі М. Панькова, В. Зверава, Р. Капылова, П. Асінцава, краснаярскіх мастакоў графікі М. Сальнікава, У. Свава і інш. Трэцяя і чацвёртая выстаўкі адбыліся ў 1970 годзе зноў жа ў Магілёве. Трэцяя была прысвечана 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Да гэтай выстаўкі мастакі-графікі з усяго былога

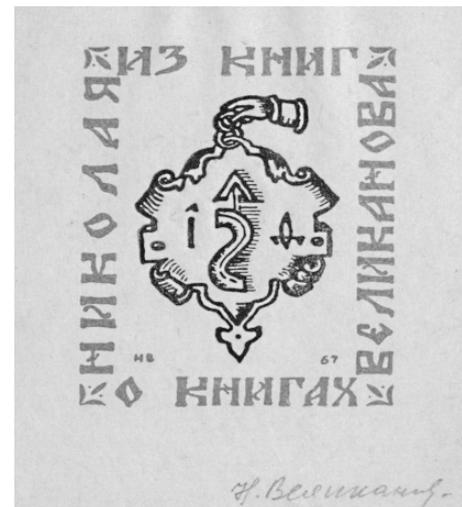

Экслібрыс сына калекцыянера Мікалая Веліканава.

Савецкага Саюза даслалі М. Веліканава кніжныя знакі са сваіх калекцый на тэму «Ленініана».

Адметнай атрымалася чацвёртая выстаўка, прымеркаваная да 25-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Дэманстраваліся работы беларускіх мастакоў, якія змешчаны ў кнігазборах удзельнікаў вайны. Сярод экспанатаў — цікавы экслібрыс, выкананы мінскім мастаком-графікам Уладзімірам Абаніцкім для беларускага бібліяфіла і гісторыка Лявонція Клока. Сюэт знака прысвечаны разгрому рускімі войскамі шведаў каля вёскі Лясная на Магілёўшчыне ў 1708 г. На экслібрысе — партрэт Пятра I, мемарыял, дзве пушкі, кнігі, світак.

У фондзе аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў захоўваецца экзэмпляр каталога шостага выстаўкі — «Сто экслібрысаў Яўгена Ціхановіча» (1972). Экспазіцыя была прысвечана 60-годдзю Я. Ціхановіча і 40-годдзю яго творчай дзейнасці. Усе кніжныя знакі — з асабістай калекцыі М. Веліканава, у тым ліку экслібрысы, які для калекцыянера маляваў

Аўтарскі экслібрыс Мікалая Веліканава: «Издательский знак Ивана Федорова», 1967 г.

знакаміты графік Яўген Ціхановіч. У сюжэце — партрэт Мікалая Някрасава на фоне вёскі.

Каталог да шостага выстаўкі, складзены М. Веліканавым, быў надрукаваны ў выдавецтве «Польмя» і выйшаў тыражом 1000 экзэмпляраў. Выданне з дарчым надпісам: «Дорогому Геннадию Георгиевичу Кулешову с наилучшими пожеланиями от составителя. Н. Великанов, г. Могилев. 18.2.72 г.» захоўваецца ў фондах ЦНБ НАН Беларусі.

Мікалай Веліканаў пачаў збіраць экслібрысы яакра тады, калі пачалося адраджэнне мастацтва кніжнага знака ў Беларусі. З'явіўся шэраг майстроў-графікаў у Мінску, Віцебску, Гродне, Брэсце і іншых гарадах Беларусі. Міхаіл Веліканаў — з пляяды калекцыянераў, якія зрабілі значны ўнёсак у справу папулярнасці і захавання айчыннага кніжнага знака.

Цяпер экслібрыс страціў ранейшую папулярнасць. На жаль, электроннай бібліятэцы не патрэбны традыцыйны кніжны знак. Але, нягледзячы на гэта, у Беларусі засталіся мастакі і калекцыянеры, якія захоўваюць і памнажаюць высокую рэпутацыю нашага кніжнага знака.

Алена ДЗЕНІСЕНКА

Навацыйі ўйгурскага даследчыка

Споўнілася 60 гадоў вядомаму даследчыку ўйгурскай нацыянальнай літаратуры, вядомаму казахстанскаму вучонаму, доктару філалагічных навук Алімжану Хамраеву.

Алімжан Хамраев.

Галоўны навуковы супрацоўнік аддзела сусветнай літаратуры і міжнародных сувязей Інстытута літаратуры і мастацтва імя Мухтара Аўэзава, ён даўно і напружана працуе на ніве вывучэння ўзаемасувязей цюркскіх літаратур. І кандыдацкая дысертацыя, абароненая А. Хамраевым пад кіраўніцтвам вучонага, тэарэтыка вершаскладання А. Жоўціса, была прысвечана цюркскому сілабічнаму вершаскладанню.

У 1995—1998 гг. Алімжан Цілікавіч працаваў выкладчыкам гісторыі старажытнацюркскай літаратуры на кафедры рускай і сусветнай літаратуры Алмацінскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Абая. Дзякуючы ініцыятыўнасці маладога навукоўца ўпершыню быў уведзены новы прадмет «Цюркская літаратура старажытных і сярэдніх стагоддзяў». Па рашэнні вучонага савета ўніверсітэта гэтая вучэбная праграма была рэкамендавана да публікацыі і надрукавана ў 1996 годзе.

У тым жа годзе зацвердзілі ў друк і манаграфію Алімжана Хамраева «Рыфма і праблемы гукавай арганізацыі ўйгурскага верша». Вучоны здолеў прааналізаваць галоўныя, вузлавыя пытанні рыфмы і гукавай арганізацыі ўйгурскага верша. Упершыню была зроблена спроба новай інтэрпрэтацыі арганізацыі структуры верша, яго функцыі ў сістэме сілабічнага верша (бармак). Якая ж асноўная выснова даследчыка? Эвалюцыя гукавых паўтараў у цюркскай паэзіі, у прыватнасці ва ўйгурскім вершы, своеасабліва. Яна абумоўлена характарам развіцця сістэмы вершаскладання і стылёвых тэндэнцый у гісторыі нацыянальнай літаратуры.

Манаграфія стала фактычна рэвалюцыйнай падзеяй для ўйгурскага літаратуразнаўства. І ўвогуле — у цюркскім літаратуразнаўстве. У дыскусію, спрэчку з Алімжанам Хамраевым уступілі і прадстаўнікі ўзбекскага, якуцкага, казахскага літаратуразнаўства. Але ўсе яны аднагалосна адзначылі вартасці навацыйных падыходаў маладога калегі.

У 1995-м і 2000-х гадах па запрашэнні на кантрактнай аснове Алімжан Хамраев працаваў у інстытуце інтэграцыі міжнародных

адукацыйных праграм Кыргызскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Ж. Баласагына, дзе чытаў курс па гісторыі старажытнацюркскай літаратуры. У Кыргызстане вучоны распрацаваў метадычныя рэкамендацыі паглыбленага выкладання старажытнацюркскай літаратуры.

У 1998—2001 гг. Алімжан Хамраев — дактарант Алмацінскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Абая. У 2002-м абараніў доктарскую дысертацыю па сістэме вершаскладання старажытнацюркскіх народаў і надрукаваў манаграфію «Старажытнацюркскія кніжны вершы» на рускай мове.

Адным з клопатаў вучонага становіцца папулярнасць работ казахстанскіх і замежных аўтараў у галіне цюркалогіі. Пад яго рэдакцыяй выходзіць навуковы зборнік «Даследаванні па ўйгуразнаўстве», дзе ўздымаюцца актуальныя пытанні этнапалітычнай гісторыі, культуры, мовазнаўства, літаратуразнаўства.

Алімжан Хамраев таксама быў адказным рэдактарам манаграфічнага даследавання вядомага акадэміка З. Ахметова «Асновы тэорыі казахскага верша». З 1996 года выпускае літаратурны альманах «Дзідар».

Уйгурскі даследчык — аўтар шэрага навукова-публіцыстычных кніг. Асабліваю вядомасць набыла яго праца «Народная адукацыя — аснова прагрэсіўнага развіцця». Чытачу добра вядомы артыкулы Алімжана Хамраева з аналізам казахскай літаратуры ў Кітаі, артыкулы, прысвечаныя Алішэру Наваі, Абаю, Юсуфу Баласагуні і іншым класікам нацыянальных літаратур Усходу. Юбіляр — удзельнік многіх міжнародных канферэнцый, якія праходзяць у Маскве, Баку, Бішкеку, Данецку, Кіпры, Нурсултане і былі прысвечаны гісторыі, этнакультуры старажытнацюркскіх народаў.

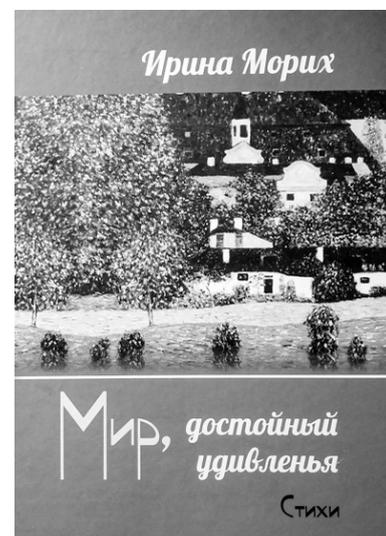
Дзякуючы ініцыятыве доктара філалагічных навук Алімжана Хамраева на Міжнародным гуманітарным партале «Сугуча: літаратура і публіцыстыка краін Садружнасці ў Беларусі» быў рэалізаваны творчы праект «Год уйгурскай літаратуры ў Беларусі». Апошнім часам істотна заўважная роля ўйгурскага літаратуразнаўцы ў прасоўванні вядомасці беларускай нацыянальнай літаратуры ў Казахстане на ўйгурскай мове.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

Будзьце ў міры з сабой

Музычная і педагогічная дзейнасць Ірыны Морых цесна звязана з літаратурнай творчасцю, якой яна займалася ўсё жыццё, але найбольш актыўна — апошнім часам. У 2019 годзе выйшлі яе займальныя кнігі для падлеткаў «Марго і Чароўны Экран»: «Таямніца крамы цацак», а ў 2020-м ў мінскім выдавецтве «Колорград» пабачыў свет новы зборнік аўтарскіх вершаў «Свет, варты здзіўлення».

Ірына Морых па прафесіі музыканта. Выкладала ў Брэсцкім музычным каледжы імя Р. Шырмы, музычнай школе № 1. Выхавала многіх кампазітараў, музыкантаў, музыкантаў, з году ў год рыхтавала лаўрэатаў міжнародных конкурсаў па кампазіцыі. Апублікавала шмат артыкулаў пра культуру, музыку,

педагогіку, падрабязна апісала метадку ў кнізе «Творчыя заданні па музычна-тэарэтычных дысцыплінах», выдадзенай у Санкт-Пецярбургу ў 2011 годзе.

У кнігу «Свет, варты здзіўлення» ўвайшлі як раней апублікаваныя, так і нявыдадзеныя творы апошніх гадоў. Натхняючыся музычнымі і мастацкімі сусветнымі шэдэўрамі, тонка адчуваючы шматграннасць быцця, Ірына Морых стварае асаблівы свет паміж ілюзіяй і рэальнасцю. І гэты свет дзівосны, хісткі, зменлівы, як прырода ў сваім харакце, бурлівы, як імклівая рака часу...

Так, у цыкле «Поры года» мы бачым, як мяняюцца інтанацыі і настрой, як у таямніцах прыроды ўгадваюцца чалавечыя пачуцці, эмоцыі, рух у вечных пошуках сябе.

*Сентябрь. Тишайший свист шагов
Светил, по осени ступивших.
Уже прохладных, всё простивших,
Уже принявших грусть оков...*

Зачаравальны ўзлёт у момант моцных уражанняў, перажыванняў і глыбокай туга ад расчараванняў паказваюць, наколькі безабаронны чалавек перад навакольным светам, спакусамі, выпакутаванымі жаданнямі. У светапоглядным палісланні паэта, філасофскіх разважаннях адчуваюцца ноткі трывогі за будучыню, якая можа знікнуць у цемры бездухоўнасці, калі чалавек адвыкне бачыць душу прыгожае, суперажываць, хацець паддасца спакусам, зайздасці, ляноце:

*Будьте в мире с собой.
Не меняйтесь и не изменяйте
Зову сердца, призванью,
Звезде путеводной своей.*

І ўсё ж у разнастайнасці тэматыкі вершаў, эмацыянальным напружанні і арыгінальных вобразах, у рытмах, рыфме чуецца музыка...

*Звучит прелюдия весны...
Затем — очарованье лета...
И осени златые сны...
И поздние зимы рассветы...*

І гэтая музыка запаўняе прастору, усяляе веру, ратуе ад адчаю, робіць нас мацнейшымі і дабрэйшымі.

Таццяна ДЗЕМЦОВІЧ

Крыніца разам з птушкамі шчабеча...

У 1965 годзе выдавецтва «Беларусь» выдала паэтычны зборнік «Узлёт». Алег Лойка, пазначаны як складальнік, сабраў разам вершы студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта — удзельнікаў літаратурнага аб'яднання пры газеце «Беларускі ўніверсітэт».

Вось што гаворыцца ў кароткай прадмоўцы-анатацыі: «Узлёт» — кніжка студэнтаў — удзельнікаў літаб'яднання пры газеце «Беларускі ўніверсітэт». Той, хто чытаў выдадзены ўніверсітэцкімі паэтамі зборнік вершаў «Падарунак» (1958), хто знаёмы з іх альманахам «Вясновая рунь» (1961), напэўна, зацікавіцца і гэтай кніжкай, якую ўзлётцаў прысвячаюць дваццацігоддзю вялікай перамогі савецкага народа над фашызмам».

Зусім сціплай па тым часе кніжачка, тыраж 2000 экзэмпляраў. Рэдактар — Сцяпан Гаўрусёў, ужо вядомы паэт, аўтар некалькіх вершаваных зборнікаў. Разам сабраны вершы Рыгора Семашкевіча, Міколы Маляўкі, Уладзіміра Дзюбы, Галіны Панько, Хведара Чэрні, Казіміра Камейшы, Генадзя Дзмітрыева, Марыі Шаўчонак, Мар'яна Дуксы, Эдуарда Зубрыцкага, Міколы Міцкевіча, Аляксандра Нікалайчанкі, Уладзіміра Бабраўнічага, Міколы Лісоўскага, Міхася Губернатарова, Пятра Сушко, Міколы Вяршыніна.

*Спокойныя, магутныя дубы,
Крыніца разам з птушкамі шчабеча,
Прызыўны кліч ласінае трубы
Заве углыб на баравое веча.*

*У светлы гай, дзе бог адзін — ляснік,
Ўцякаю я, нібы у партызаны.
О, будзе раніца! І першы крык,
І росныя сцюдзёныя паляны.*

(Рыгор Семашкевіч.

Спокойныя, магутныя дубы...»)

Хтосьці з тых 17 хлопцаў і дзяўчат стаў вядомым паэтам. Яркая зорка застаўся на літаратурным небасхіле Рыгор Семашкевіч, які праявіў сябе і ў паэзіі, і ў прозе, і ў літаратуразнаўстве. Надзвычай рухлівы плён у галіне дзіцячай літаратуры ў Міколы Маляўкі. Не так даўно пайшлі з жыцця, пакінуўшы за сабою высокія творчыя здабыткі, Мар'ян Дукса, Пятро Сушко, Уладзімір Дзюба. А першы іх кніжны след — у зборніку «Узлёт». Дарэчы, некаторы час літаб'яднанне, работай якога многія гады кіраваў Алег Лойка, так і называлася — «Узлёт».

Будуць ва «ўзлётцаў» і новыя кнігі — калектыўныя зборнікі «Вёсны», «Вусны». Творы «ўзлётцаў» увойдуць і ў своеасаблівую паэтычную анталогію, складзеную з вершаў студэнтаў БДУ розных пакаленняў, — «Універсітэт паэтычны». З іншых паэтаў, якія прайшлі школу любімага настаўніка Алега Лойкі, у літаратуру, беларускае літаратуразнаўства, ды і проста жыццё, увойдуць яркія асобы Аляксандра Бадака, Аляксандра Усеня, Вольга Савасцюк, Сяргей Чыгрын, Аляксандра Пісарык, Аляксандра Цвях. Дарэчы, шмат хто з паэтаў вучыўся на філалагічным факультэце БДУ (менавіта гэты факультэт быў і застаецца асноўнай літаратурнай кузняй).

Кнігу вершаў «Узлёт» я набыў у кнігарні «Веды» ААТ «Белкніга» па вуліцы Карла Маркса, каля станцыі метро «Купалаўская». Ранейшая назва кнігарні — Дом палітычнай кнігі, ці проста «Паліткніга». Набыў, зразумела, у букіністычным аддзеле. Сярод стоса кніг, якія, відавочна, належалі аднаму і таму ж гаспадару. Бо аднолькавым почыркам у розных выданнях зроблены пазнакі, выпісаны заўвагі.

Шкада, што няма падобных зборнікаў цяпер. Мо стагадовы юбілей Беларускага ўніверсітэта справакуе філфакаўцаў (усё ж паэты вучацца менавіта там!) на ўзнаўленне традыцыі? Будзем спадзявацца!

Мікола БЕРЛЕЖ

Пункт пакутлівага адліку

Катастрофа 26 красавіка 1986 красавіка пакінула велізарны адбітак не толькі на лёсах тых, хто жыў у той час, але і наступных пакаленняў. Абставіны аварыі на ЧАЭС, утойванні шматлікіх фактаў парушэнняў, ахвяры пры ліквідацыі, мноства людзей, вымушана асэнсаваць дагэтуль пісьменнікі, жывапісцы, скульптары... Некаторыя творы мастацтва здолелі стаць сапраўднымі дакументамі часу. Сёлета, праз 35 гадоў пасля здарэння, развагамі пра наступствы трагедыі падзяліліся многія творцы падчас мерапрыемстваў, прымеркаваных да чорнай даты.

Выстаўка адной скульптуры

За мінулыя дзесяцігоддзі Чарнобыль стаў сюжэтам для шматлікіх фільмаў і серыялаў, у тым ліку для бессэнсоўных блокбастараў, а кіламетры зоны адчужэння — месца для экстрэмальнага турызму. Многімі ўсё гэта не ўспрымаецца як нармальна з'ява. Іншая справа — рэфлексія мастакоў, ілюстратараў, дызайнераў, графіцістаў, творчасць якіх (асабліва на гэтую тэму) заўсёды выклікала цікавасць. Сярод такіх аўтараў — Аляксандр Сакалоў, мастак-скульптар, выкладчык, член секцыі скульптуры Беларускага саюза мастакоў. З найбольш вядомых яго работ — «Каўчэг» (2016), «Дрэва жыцця» (2014), «Птушка» (2012), а таксама «Сэрца» (2014) — дыпломны твор у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Гэтая скульптура знаходзіцца на тэрыторыі РНПЦ «Кардыялогія».

Мемарыяльная скульптура «П'ета» Сакалова, прысвечаная чарнобыльскай трагедыі, — адзіны экспанат на адмысловай выстаўцы ў Мемарыяльным музеі-майстэрні Заіра Азгура, што праводзіцца ў рамках фестывалю «Sculptfest». Як адзначыў мастак, ад задумкі да рэалізацыі прайшоў амаль год. Было намалявана шмат эскізаў, а на лепку «П'еты» сышло сумарна больш як 60 гадзін.

Чарнобыльскую трагедыю можна лічыць неад'емнай часткай нашай нацыянальнай свядомасці. Магчыма, большасць з нас жыве як бы адасоблена і нібыта не чуе рэха той трагедыі, якое і па сёння гучыць у паветры. Я не ўяўляю, ці можна да канца перажыць боль Чарнобыля. Выпаленая счарнелая зямля, магчыма, не адновіцца, а здароўе людзей, якія трапілі ў тыя месцы, заўсёды будзе пад пагрозай і не стане ранейшым, — адзначае скульптар, які, між тым, лічыць свае творы далёка не сучасным мастацтвам, бо абпіраецца на пластыку 30-х гадоў XX стагоддзя. Усе хады і пластычныя рашэнні былі сфарміраваны яшчэ ў той час, многае сёння ўспрымаецца як класіка.

Як заўважаюць арганізатары, мемарыяльная скульптура можа зняць заслону маўчання, часта дапамагае перамагчы і прагараваць трагедыю, каб прынесці глядачу ачышчэнне і спакой. Гэтая скульптура з'яўляецца спробай аўтара падзяліцца сваім асэнсаваннем і перажываннем. Мастак імкнецца перадаць вобраз прыняцця і ў той жа час асуджэння. Невядома дзяўчына, якая пасталела праз боль, — і суддзя, і ахвяра. Мёртвая птушка, якая нібы зраслася з целам гераіні, — сімвал асабістай трагедыі, няздзейсненых мар — ляжыць на яе каленях.

П'ета, (іт. *pietà* — спачуванне, каханне, жаль, міласэрнасць, ад лац. *pietas* — набожнасць) — гэта заходнеўрапейская назва іканаграфіі тэмы аплаквання Хрыста. У аснове такой іканаграфіі — эпізод «Пакутаў Хрыстовых», пасля зняцця цела Ісуса Хрыста з крыжа і перад яго пахаваннем. У адрозненне ад больш шырокай тэмы аплаквання, кампазіцыі п'еты ў заходнеўрапейскім мастацтве, як правіла, прадугледжваюць адлюстраванне толькі дзвюх фігур — Маці Божай і цела Хрыста, якое ляжыць у яе на каленях або каля яе ног. У мастацтве эпохі Адраджэння і новага часу тэрмін адносяць да ілюстрацыі Мадонны з дзіцем. Але Аляксандр Сакалоў закладваў іншы сэнс. Своеасаблівае незавершанае — сімвал скалечанай прыроды і лёсаў тысяч людзей, якім давялося мяняць сваё жыццё. Матэрыял — гліна — невыпадковы, бо сімвалізуе саму зямлю. Мастак адзначыў, што з керамікай працаваў упершыню, аднак працэс яму спадабаўся, таму плануе працягнуць.

Скульптуру «П'ета» можна ўбачыць да 8 мая ў Музеі-майстэрні З. Азгура.

Аб любові і безабароннасці...

Рэспубліканская выстаўка «35 гадоў пад знакам Ч», падрыхтаваная Беларускай саюзам мастакоў, працуе ў палацы Румянцавых і Паскевічаў у Гомелі. Гледачы могуць убачыць творы народных мастакоў Беларусі Гаўрыіла Вашчанкі і Уладзіміра Тоўсціка, заслужаных дзеячаў мастацтваў Валерыя Шкарубы, Уладзіміра Слабодчыкава, Віктара Барабанцава, Уладзіміра Уродніча. Таксама на выстаўцы прадстаўлена яшчэ каля 70 твораў жывапісу, графікі, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва аўтараў з розных рэгіёнаў Беларусі, у тым ліку Гомельскай вобласці.

Арганізатары адзначаюць: ёсць падзеі, якія рэзка падзяляюць гісторыю на да і пасля. Чарнобыльская катастрофа — у іх ліку. Новая рэальнасць абумовіла пошук новай канцэпцыі асобы ў мастацтве. «Мастацтва пасля Чарнобыля не толькі расказвае пра разбуранае выбухам рэактара жыццё людзей, але і схіляе да філасофскіх разважанняў аб безабароннасці чалавека перад тэхнагеннымі катастрофамі, аб любові, шчырасці, духоўнасці, аб малой радзіме і Айчыне. Канцэнтраванне на праблемах унутранага свету стала асаблівай рысай мастацтва апошніх трох дзесяцігоддзяў», — лічаць стваральнікі праекта.

Першымі жывапіснаю хроніку трагедыі пачалі ствараць адразу з 1986 года тады яшчэ маладыя мастакі Валерыя Шкаруба, Мікалай Цудзік, Віктар Барабанцаў, Уладзімір Кожух, Аляксандр Фралянкоў. У іх карцінах — ледзь не дакументальныя кадры: людзі, якія сталі бежанцамі ў сваёй краіне ў мірны час, кінутыя дамы, калючы дрот на мяжы зоны адчужэння...

Вялікую работу для захавання памяці аб Чарнобылі правёў мастак і вучоны Віктар Шматаў, які неаднойчы прыязджаў на забруджаную тэрыторыю, каб зберагчы для гісторыі матэрыяльную культуру Палесся. Збіраў экспанаты для музея старажытнабеларускай культуры.

Выстаўка «35 гадоў пад знакам Ч» будзе працаваць да 6 чэрвеня.

Застылае ў кадры

У холе магілёўскага кінатэатра «Чырвоная зорка» працуе тэматычная фотавыстаўка, арганізаваная «Кінавідэапракатам». Паводле слоў дырэктара прадпрыемства Сяргея Бажкова, фатаграфіі для экспазіцыі былі атрыманы ад УУС Магілёўскага аблвыканкама, супрацоўнікі якога ўдзельнічалі ў ліквідацыі наступстваў

Фота БелТА.

На выстаўцы «Чарнобыль. Эффект сна».

катастрофы. На архіўных здымках, што размясціліся ў кінатэатры, — апусцелыя вёскі, пакінутыя хаты і ліквідатары.

Для глядачоў арганізавалі паказ фільма «Чарнобыль» і сустрэчу з адным з удзельнікаў тых падзей. Сяргей Іваноў дырэктар Абласнога цэнтра творчасці ў Магілёве, а ў 1986 годзе быў у складзе зводнага атрада МУС, ахоўваў грамадскі парадак у 30-кіламетровай зоне адчужэння. 21-гадовы хлопец тады служыў ва УУС Віцебскага аблвыканкама, быў камсоргам і ў забруджаную зону адправіўся дабравольцам, бо не мог інакш. «Першыя ўражання ад убачанага: неверагодная туга. Ні людзей, ні нейкага руху — усё вакол вымерла. Мясцовым, хто пакінуў родныя дамы яшчэ да нашага з'яўлення, дазволілі ўзяць з сабой толькі грошы і дакументы. А рэчы, бытавая тэхніка, нават транспарт

Фота аўтара.

«П'ета» Аляксандра Сакалова.

засталіся. У адным з двароў, памятаю, чакалі гаспадары «жыгулі». Малады, я падумаў тады: колькі ж яны на гэтае аўто збіралі», — падзяліўся ўспамінамі Сяргей Іваноў.

Паводле слоў ліквідатара, мясцовыя жыхары з адселеных вёсак часам вярталіся на забруджаную тэрыторыю: людзі не ўсведамлялі ўсёй небяспекі. Была гісторыя, калі адна вясковая жанчына прабралася ў родную вёску Крукі, што знаходзілася недалёка ад сумна вядомай украінскай Прыпяці. Жанчына са слязьмі ўпрошвала дазволіць зняць са сцяны роднага дома фатаграфіі блізкіх людзей.

Даследаванне эфектаў і водгаласаў

Між тым у мінскага гледача да 2 мая яшчэ ёсць магчымаць пазнаёміцца з міжнародным праектам «Чарнобыль. Эффект сна» ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. У ліку экспанатаў — серыя фотаздымкаў «Радаўніца. Чарнобыльская зона» (1989—1999) Анатоля Клешчука з архіва галерэі візуальных мастацтваў NOVA і фотаздымак Яўгена Казюлі з серыі «Забароненая зона Палесся» (1988), перададзены архівам народнага фотаклуба «Мінск».

Як адзначаюць арганізатары, і праз 35 гадоў вакол гэтай тэмы працягвае працаваць эфект скажэння прасторы і часу: сацыяльнага, палітычнага, інфармацыйнага, культуралагічнага і этычнага. «З кожным годам гэтая гісторыя ўсё больш ператвараецца ў статыстыку, з яе сыходзяць канкрэтныя людзі, лёсы, — значае куратар выстаўкі Дзіна Даніловіч. — Тут, на выстаўцы, Чарнобыль становіцца нагодай пагаварыць пра важныя рэчы, як нейкі пункт, вакол якога выбудоўваюцца іншыя тэмы. Напрыклад, як трагедыя становіцца часткай масавай культуры: сёння лёгка можна заплаціць грошы і паехаць у Чарнобыль».

У экспазіцыі ёсць работы і замежных аўтараў. Адзін з іх — японскі журналіст і фатограф Казума Обара. Японцам зразумелы наш вопыт, таму што ў іх таксама была, і не адна, катастрофа, звязаная з ядзернай энергіяй. Як журналіст ён быў у Чарнобылі, яго гераіня — дзяўчына, якая нарадзіла праз пяць месяцаў пасля аварыі.

Дарэчы, суправаджальная праграма мастацкага праекта ажыццяўляецца пры падтрымцы Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм». Так, акрамя куратарскіх экскурсій і дыскусій, была магчымаць паглядзець і абмеркаваць тэматычныя стужкі «Чорны бусел» Віктара Турава і «Душа мая, Марыя» Вячаслава Нікіфаравы. Сёння можна завітаць на паказы фільмаў «Чарнобыль. Попел» Сяргея Лук'янчыкава і «Невядомы рай» Дар'і Юркевіч. З апошнім мелі магчымаць пазнаёміцца нешматлікія гледачы, бо стужка была прадстаўлена ў 2020 годзе.

Камедыя? Фарс? Хутчэй меладрама

П'есу «Філумена Мартурана» знакамітага італьянскага драматурга П'эдуарда дэ Філіпа, чыё імя трывала асацыіруецца з такой мастацкай з'явай, як неарэалізм, прапанавала тэатру заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Галіна Букаціна да свайго юбілею і, адпаведна, бенефісу. З прыцэлам, вядома, на цэнтральную ролю. Некалі, а дакладней, трыццаць шэсць гадоў таму, гэты твор ужо ўпрыгожваў афішу тэатра імя Якуба Коласа, прычым не толькі п'еса, але і незабыўны дуэт зорак беларускай сцэны — народных артыстаў Беларусі Галіны Маркінай (Філумена) і Уладзіміра Куляшова (Даменік). А ў ролі Дзіяны выступала на той час пачынаючая актрыса Галіна Букаціна. Той, колішні, спектакль ставіў выдатны беларускі і расійскі рэжысёр Барыс Эрын, новы — заслужаны дзеяч мастацтваў Расійскай Федэрацыі Юрый Пахомаў, які ўжо многія гады супрацоўнічае з коласаўцамі. Спектакль называецца «Шлюб па-італьянску», гэтак жа, як і фільм Віторыя дэ Сіка — знакамітая экранізацыя п'есы з Сафі Ларэн і Марчэла Мастраяні ў галоўных ролях. Наўрад ці мае тут сэнс шукаць нейкія аналогіі.

Уласціваць добрай літаратуры і асабліва драматургіі палягае ў тым, што час калі і ўздзейнічае на яе, то толькі ў лепшы бок. Як добрае віно, працягла вытрымка толькі выклікае ўсё большую цікавасць да яе, як з боку тэатраў, так і з боку глядачоў. П'еса пра тое, як былая прастытутка забяспечвала сваіх незаконна народжаных дзяцей, а потым, ужо ў сталым узросце, вырашыла ўзаконіць свой шлюб з заможным сужыццём, вельмі папулярная і цяпер, не менш чым у 40-я—50-я гады. Яна ідзе ў многіх расійскіх і беларускіх тэатрах, сярод самых вядомых п'есаў — у Ленкаме з Інай Чурыкавай і Генадзем Хазанавым. Звяртае ўвагу і тое, што з цягам часу мяняецца жанравае прачытанне п'есы. Калі раней яна ставілася выключна як драма (так яе жанр вызначыў сам аўтар), то цяпер усё часцей мы высвятляем, што нам прапаноўваюць камедыю (відаць, вынікаючы са змененых патрэб публікі), акцэнтуючы ўвагу на фарсавых эпізодах і патрабуючы ад акцёраў адпаведнага спосабу існавання. Згодна з гэтым, кананічны тэкст п'есы перапісваецца і дапісваецца. Коласаўская п'еса спалучае гэтыя супрацьлеглыя жанравыя плыні, рэжысёр імкнецца стварыць, так бы мовіць, мастацкі баланс. Жанр абазначаецца як драматычная камедыя. Камедыю-ную сітуацыю яшчэ да пачатку спектакля стварае сама гераіня, калі прыкідваецца смяротна хворай, дамагаючыся ад Даменіка Сарыяна (так завуць яе сужыццеля, у яго ролі выступіў заслужаны артыст Беларусі Георгій Лойка) шлюб. І вось калі гэтая падзея адбываецца, можна скінуць маску, чым поўнацэнна агаломшыць новаспечанага мужа. Філумена (так падае гэтую сцэну Галіна Букаціна) адчувае сябе поўнай гаспадыняй становішча, насміхаючыся з Даменіка ды іранізуючы з яго дарэмнай сумятні. Чым больш ён абурецца, тым больш яна стараецца быць спакойнай і непарушнай. Пэўна ж, не заб'е, хоць трымае ў руках сталёвую статуэтку і марна шукае пісталет. Яна ж ведае ўсе яго моцныя і слабыя месцы, і лаянка Даменіка не выводзіць яе з раўнавагі. Трэба яшчэ дадаць, што большую частку яго пачатковага раз'юшанага маналогу Філумена выслухоўвае, седзячы спінай да глядача, што падкрэслівае яе вытрымку. Але яго выпад наконт падкупы ўрача ўсё ж такі выводзіць і яе з раўнавагі. (Ці не губляецца тут логіка сцэны?) Паступова падводзіць яго да галоўнай навіны, якую хавала чвэрць стагоддзя, да галоўнай прычыны яе махлярства. Гэта яе дзеці, яе сыны, якім яна мае намер даць яго прозвішча. Тут трэба заўважыць, што ўсе эпізоды, дзе Філумена пра іх згадвае ці тым больш кантактуе з імі непасрэдна, гучаць у спектаклі найбольш праўдзіва і шчыліва.

Выклікаюць пэўныя прэччэнні сцэна з Дзіянай (Вікторыя Шамардзіна), медыстрай і палібоўніцай Сарыяна, з якой ён мае намер уступіць у законны шлюб, і крыху пазнейшы эпізод — з адвакатам Начэла (ролю якога бліскача сыграў Яўген

Берасеў). Філумене (такой, якой яе падае выканаўца), відаць, нічога не каштуе сыграць яшчэ адно прадстаўленне, як яна ўжо гэта зрабіла да пачатку дзеі і потым, калі на папрок у адсутнасці пачуццяў раптам пачынае ўяўна рыдаць, а потым

нечакана рагатаць (па-сапраўднаму яна дасць волю слязам толькі ў фінале спектакля). А тут ёй трэба напалохаць Дзіяну. Але сцэна з нажом праходзіць вельмі ўжо спакойна з абодвух бакоў. То тады чаму ж так нервецца (і гэта яшчэ мякка сказана, хутчэй трасецца, як асінавы ліст) адвакат у наступным эпізодзе? Выканаўца вядзе амаль усю сцэну ў гратэскавай манеры, робіць гэта бліскача, нават віртуозна, але тым самым выпадае з агульнай стылістыкі спектакля, зусім не фарсавай. Хоць у фінале сцэны герой спраўляецца з сабой і даволі спакойна ўваходзіць у сваю звычайную прафесійную каляіну.

Да апошняга Філумена не хоча павярць, што закон можа аказацца такім негуманным, і ёй даводзіцца саступіць, пайсці з гэтага дому ні з чым. Але яна сустракае добрыя, зычлівыя адносіны да сябе з боку дзяцей, і гэта дае ёй унутраную моц. Вельмі шчыліва і эмацыянальна прамаўляе актрыса свой знакаміты маналог-успамін пра Мадонну, якая «падказала» ёй адзінае правільнае рашэнне. «Дзеці ёсць дзеці», — неаднаразова паўтарае яна як заклінанне. Чалавек робіцца моцным, калі ён здольны, нягледзячы на ўсе перашкоды, рабіць праведныя ўчынкі, жыць сумленна, — быццам даводзіць выканаўца. А ўвогуле ў вобразе Філумены ў спектаклі коласаўцаў спалучаюцца і моц характару, і жаночасць, і абаяльнасць, і прыгажосць, найперш чалавечая. На мой погляд, вельмі цэльная работа актрысы. І калі ў вобразе Філумены нічога, па вялікім рахунку, не мяняецца, хоць актрыса добра апраўдвае і камедыіныя, і драматычныя калізіі, то ў вобразе яе візаві падзеі змяняюць яго светапогляд, адносіны да блізкіх людзей, уласную самаацэнку. Спачатку гэта шляхетны, заможны фат, ганарлівы эгаіст, састарэлы кавалер,

лавелас з адпаведным досведам, які так і не змог набрацца жыццёвай мудрасці. Але ўсведамленне свайго бацькоўства і разрыў з Філуменай прымушаюць яго па-іншаму зірнуць на мінулае і прыслухацца больш уважліва да сябе. Адбываецца маральная пераацэнка героя. Такія змены не так проста паказаць. Акцёр ва ўсякім выпадку спрабуе гэта спасцігнуць, таму вобраз атрымліваецца, нягледзячы на ўсе камедыіныя і нават фарсавыя сітуацыі першай дзеі спектакля, даволі супярэчлівы, але хутчэй драматычны. Адчуваецца, што для яго не так проста зрабіць гэты крок — прызнаць усіх дзяцей Філумены сваімі. Штуршком для гэтага прызнання з'яўляецца момант, калі яны хорам абвешчаюць яго татам.

Сярод вобразаў другога плана звяртаюць на сябе ўвагу выканаўцы роляў сыноў Філумены — Арцём Блахін (Мікеле), Цімур Жусупаў (Умберта) і Уладзіслаў Жураўлёў (Рыкарда). Яны як бы

ўзмацняюць гучанне галоўнай тэмы — перавагі сямейных, духоўных, агульна-ацэнавых каштоўнасцей над усімі астатнімі.

Яны ўсе розныя, і кожны пазначае сваю адметнасць, асаблівасць характару. Калі Мікеле прасты, шчыры і адкрыты, з вялікай душой, быццам расхінутай перад людзьмі, то Умберта — разумны, строгі да сябе і іншых, засяроджаны на

сваім унутраным свеце, а Рыкарда лёгкі ў словах і ўчынках, лавелас і тым самым найбольш падобны да Сарыяна. У спектаклі іх спробу знайсці паміж сабой нейкую агульнасць увасабляе камедыіны эпізод, калі яны намагаюцца разам праспяваць адну вядомую неапалітанскую песню. Праўда, кожны п'е на свой лад,

Атрымліваецца поўны раздрай. Зрэшты, у жыцці ўсё ж у іх атрымаецца знайсці паразуменне. І гэтым аб'яднальным пачаткам, вядома, з'яўляецца маці. Цікава назіраць, як кожны з іх успрымае неспадзяванае з'яўленне ў іх жыцці самага блізкага чалавека. Па-акцёрску гэта зроблена вельмі натуральна, і адсюль узнікае адчуванне шчылівага болю.

Што ж датычыцца вобразаў іншых насельнікаў дома Сарыяна — прызлугі Рэзаліі Саламены (заслужаная артыстка Беларусі Тамара Скварцова), шафэра і садоўніка Альберта Амарозы (Юрась Цвірка) і пакаёўкі Лючыі, то яны атрымаліся хутчэй камедыінымі. У старых слуг не хапае мудрасці альбо хітрасці, хоць па п'есе яны такія і ёсць. Калі яны будуць чыста камедыінымі, фарсавымі персанажамі, то гэта значна спрашчае аўтарскую задуму. Найбольш цікавым атрымаўся вобраз Лючыі (дэбютная работа маладой актрысы Дар'і Французавай). Яна з таго разраду пранырлівых служанак, дасціпных, разумных, з пачуццём гумару і ўласнай годнасці, якіх мы добра ведаем з той жа італьянскай камедыі масак і твораў пазнейшых часоў. Нягледзячы на малы тэкст ролі, актрыса выдатна ўспрымае ўсё, што адбываецца вакол яе, і добра, расказана пачувае сябе ў камедыіным жанры. Найлепшы эпізод у спектаклі.

Над сцэнаграфіяй спектакля працавала вядомая тэатральная мастачка Вялянціна Праўдзіна. Гэта не першы яе вопыт супрацоўніцтва з коласаўцамі. Раней была «Вельмі прастая гісторыя», за якую мастачка атрымала прэмію імя І. Ушакова. Тут звяртае на сябе ўвагу, што пляцоўка актыўна насычана рознымі дэталімі інтэр'ера (на жаль, не ўсе яны актыўна абыгрываюцца ходам спектакля, але, пэўна ж, маюць нейкае сэнсавое значэнне). Па-першае, гэта вялікі авальны стол, пакрыты зялёным сукном (магчыма, раней ён быў бильярдным — сведчанне былых захапленняў яго гаспадара), вялікая шафа па левым баку сцэны, якая нагадвае хутчэй альтанку і, відаць, указвае на заможнасць гаспадара, драбіны (знак будучага рамонт?), напольны гадзіннік, вялікае рашэцістае акно. У спалучэнні з дажджавой вільгаццю драбіны і акно, відаць, указваюць на тое, што жыццё Сарыяна, як і дах, дало расколіну.

Спектакль «Шлюб па-італьянску» — недзе лёгкі, камедыіны, недзе шчылівы,

нават сентыментальны, недзе драматычны, выклікае роздум. Ён пра тое, што нам і сёння не хапае душэўнай цеплыні, мы гатовы хутчэй адштурхнуць чалавека, чым наблізіць, прытуліць да сябе. Варта цаніць тое, што маем.

Юрый ІВАНОЎСкі
Фота Наталлі Лавіцкай-Ярмолавай

Рэабілітацыя старасці

Цырымонія ўручэння прэміі Амерыканскай кінаакадэміі «Оскар» — 93-я па ліку! — адбылася на заходнім паўшар’і 25 красавіка. На жаль, наша краіна зноў не трапіла ў так званы шорт-ліст і не была прадстаўлена ў намінацыях ніводным фільмам. Тым не менш сёлетні спіс пераможцаў можна назваць больш чым разнастайным. Ёсць што паглядзець, ёсць што абмеркаваць (і гэта тычыцца ўсіх асноўных узнагарод).

Чаму трэба сачыць за «Оскарам»?

Хтосьці з нашых паважаных чытачоў на гэтым моманце можа запытацца: «А навошта, прабачце, у «ЛіМе» матэрыял пра амерыканскую кінапрэмію?» Пасля кароткай паўзы такі чытач, ссунушы бровы, абавязкова дадаць: «Там, за акіянам, гэтых прэмій, мусіць, яшчэ мільён! Што нам да іх?» Ведаецца, мільён не мільён, а ўсё адно свет не стамляецца кожны год «абсмоктаваць» вынікі «Оскара», усё адно значную долю беларускага кінапракату напярэдадні ды адразу пасля складаюць фільмы-намінацыі і ўсё адно перад надыходам запаветнага часу адпусьць пальюцца патокі бясконцыя навіны, рэкламы і прадказанні. Інакш кажучы, нікуды ад гэтага не падзе-нешся. Вось і мы, падпарадкоўваючыся інфармацыйнаму парадку дня, таксама вырашылі ўскочыць у гэты цяжкі і крышачку на ім праехацца.

А калі сур’ёзна, «Оскар», безумоўна, — важная падзея для ўсяго кінематографа. Пачнём з таго, што тут без перабольшвання вырашаецца лёс кінарынку, бо, з пункту гледжання прадзюсараў, цырымонія з’яўляецца падвядзеннем вынікаў мінулага сезона. Як апошняя значная прэмія ў годзе, «Оскар» замыкае сабой кола і адначасова пачынае адлік новага цыкла. Акрамя таго, нельга забываць, што, дзякуючы сфарміраванаму за гады існавання пазалочанай статуэткі аўтарытэту, многія рэжысёры (асабліва неамерыканскія), якія працуюць на ніве «вялікага» кіно, літаральна прагнуць атрымаць «Оскар». Ходзяць чуткі, нібыта шчаслівым удадальнікам фігуркі нават больш не патрабуецца вылузвацца са скуру, каб знайсці грошы для наступных праектаў. Хутчэй за ўсё, гэты радок у партфоліа прыцягне ўвагу амаль любога патэнцыйнага спонсара.

Ды што казаць! У кінасуполцы нават намінацыя лічыцца вельмі важкім дасягненнем. Успомніце, напрыклад, эпапею з беларускімі прэтэндэнтамі. Нагадаем: у 2018 годзе, пасля вельмі працяглай спячкі, аднавіў сваю дзейнасць нацыянальны оскараўскі камітэт. «Раздражняльным фактарам» стаў выхад на экраны нашмелага фільма «Крышталь» (рэж. Дар’я Жук). Было вырашана даслаць яго ў Амерыканскую кінаакадэмію. Калі даслалі, дык раптам высветлілася, што вакол — адны фанаты. Стаішы дыханне, усе сталі чакаць. На жаль, надзеі тады не апраўдаліся, і ў шорт-ліст «Крышталь» не прайшоў. Але не знікаць жа зноў на дзесяцігоддзі! І ў 2019-м на адбор да прэміі 2020-га паляцеў ужо другі прэтэндэнт ад Беларусі — дакументальная стужка «Дэбют» (рэж. Анастасія Мірашнічэнка). Але зноў міма...

Гэтым разам вылучэнцам ад нашай краіны стаў фільм «Урокі фарсі» (рэж. Вадзім Перэльман) — вынік капрадукцыі Расіі, Германіі і Беларусі. Ігравае карціна расказвае гісторыю яўрэя Жыля, вязня фашысцкага канцлагера. Ваіна, 1942 год, і ён, каб захаваць жыццё, вымушаны прыкідвацца персам, носьбітам мовы фарсі, на якой ані слова не ведае. Хаця ўсе дзеянні былі зняты на тэрыторыі Беларусі, творчы калектыў склалі ў асноўным іншаземцы. Каманда прадзюсараў карціны пагадзілася з вылучэннем, але акадэмія ўсё роўна адмовіла ў разглядзе заяўкі. Матывавалі гэта малой творчай прасунутасцю краіны-заяўніка.

А маглі ж даслаць і што-небудзь іншае... Дзякуй богу, зараз ёсць з чаго выбіраць. Напрыклад, у «Беларусьфільма» дагэтуль ляжыць амаль нескрануты «Купала». Але калі так ужо не ахвота торгоць нацыянальную кінастудыю, дык на такі выпадак ёсць незалежнае кіно. Вунь, год таму выйшаў цікавы фільм «І» (рэж. Улада Сянькова). Цяпер жа нічога не застаецца, акрамя як чакаць наступнага разу і глядзець добрыя, але чужыя фільмы. То і расказаем, на якія карціны са спісаў намінантаў і лаўрэатаў «Оскар-2021» трэба асобна звярнуць увагу.

Найлепшы фільм. Найлепшая рэжысура. Найлепшая актрыса

Ува ўсіх трох намінацыях перамагла стужка «Зямля качэўнікаў» амерыканскай рэжысёркі кітайскага паходжання Хлоі Чжаа. Цудоўны фільм, які цалкам заслужа на атрымаць галоўную ўзнагароду. Пяшчотнае, акуратнае незалежнае кіно на цікавую тэму, заснаваную на важнай сацыяльнай праблеме (эканамічны крызіс ламае чалавечы лёс). Яно паспяхова перадае тэму ўнутраны неспакой і непрыкаянасць, што перажывае чалавек у складанай жыццёвай сітуацыі, чалавек, які застаўся без жылля і без будучыні. Але ў той жа час кіно прапануе сумешчаныя з такімі нягодамі свабоды і качэўніцкую вольнасць.

Цікава, што ў фільме амаль не прасочваецца цвёрдага аўтарскага бачання (стрыжня любога аўтарскага кіно), і ў цэлым ён вельмі просты. Гэта стужка, якой не сорамна часам цешыцца прыгажосцю заходаў і ўсходаў сонца альбо гіпнатычнай прывабнасцю гарызонту і нябеснай глыбіні. Рамантыка дарогі, кадры, знятыя праз бакавое шкло, і ўсё ў такім духу — тое, што суправаджае глядача ад самага пачатку. І ведаецца... Яно добра працуе ў гэтым няхітрым і сапраўды выдатным фільме, яно тут да месца.

Як відавочна да месца тут і выканаўца галоўнай ролі — Фрэнсіс Макдорманд. Артыстка трэці раз атрымала акцёрскую статуэтку.

Афіша фільма «Зямля качэўнікаў».

Найлепшы акцёр

Пераможцам намінацыі стаў паважаны, любы многімі галівудскі акцёр Энтані Хопкінс. У 83 гады зрабіць тое, што здолеў Хопкінс у фільме «Бацька», — гэта, як мінімум, творчы подзвіг. Неверагоднае віртуознае акцёрскае сола, якое дэманструецца артыстам у карціне, проста не паддаецца апісанню. Нават успамінаць страшна: ажно мурашкі па спіне бегаюць. Каб стварыць такі дасканалы вобраз старога чалавека з дэменцыяй, трэба ж, напэўна, самому разважаць вельмі цярпела.

Рэч у тым, што Хопкінс у фільме іграе пажылога бацьку, які паступова (а дзе і рэзка) страчвае памяць і розум. Да такой ступені, што пачынае забываць сваю дачку (актрыса Алівія Колман), адзінага блізкага чалавека, а ў канцы ўвогуле не памятае ўласнае імя. Найдрабнейшыя дэталі гэтых метамамарфоз здолеў паказаць галівудскі мэтр, а асабліва выразнымі атрымаліся моманты так бы мовіць прыступаў памутнення, калі глеба літаральна сыходзіць з-пад ног героя ды, адпаведна, глядача, і не застаецца нічога. Тут важная рэмарка, што ўсё абстаўлена менавіта так, нібыта глядач знаходзіцца побач з героем, а не назірае з камфортнай дыстанцыі.

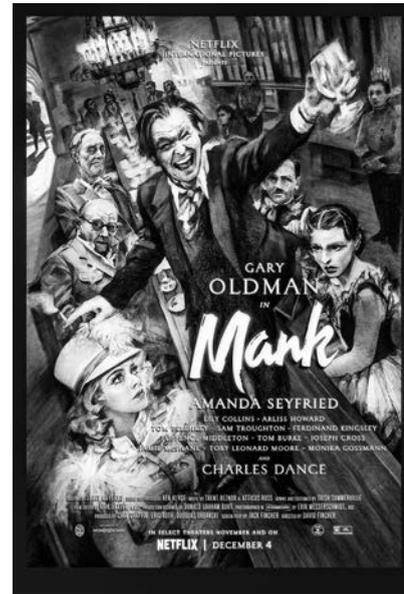
Што сказаць, здымаем капялюш перад спадаром Энтані!

Афіша фільма «Бацька».

Найлепшая апэратарская работа. Найлепшая работа мастака-пастаноўшчыка

Тут адназначнае першынство за фільмам «Манк» рэжысёра Дэвіда Фінчэра. Кінатвор распавядае гісторыю стварэння драматурга Генрыкам Манкевічам сцэнарарыя да знакамітага фільма «Грамадзянін Кейн» 1941 года. Адпаведна, час дзеяння — 1930-я — 1940-я, месца — чорна-белы Галівуд. З такіх зыходных і вынікае фармальнае рашэнне карціны. Чорна-белая стужка прафесійна капіруе эстэтыку старога Галівуда. Так, што часам і адрозніць складана (напрыклад, ад таго ж «Грамадзяніна Кейна»). Рух камеры, якой кіруе Эрык Мэсершміт, ракурсы, кампазіцыя і святло выбудоваюцца такім чынам, каб у кожным кадры ў глядача не заставалася сумненняў, што гэта той час, менавіта тады. Канешне, уражанне вельмі ўзмацняе работа мастакоў Дональда Грэхэма-Бёрта і Джэны Паскаль, якія змаглі дабіцца вялікай праўдападобнасці ў стварэнні дэкарацыі і бутафорыі.

Афіша фільма «Манк».

Найлепшы міжнародны фільм

Для нас — галоўная намінацыя. Хаця б таму, што, калі нацыянальны оскараўскі камітэт вылучаюць сваіх прэтэндэнтаў на ўзнагароду, яны цэляць менавіта сюды. Часам, бывае, стужка прэтэндуе і на іншыя намінацыі, але гэта датычыцца пераважна неігравых карцін. Так сталася, напрыклад, з беларускім «Дэбютам» летась: дакументалка адначасова прэтэндавала на два званні («Найлепшы фільм на замежнай мове» і «Найлепшы дакументальны фільм»). Але, як мы ўжо казалі, яна не трапіла ў шорт-ліст. Сёлета сітуацыя падобная, але з румынскім «Калектывам»: дакументальная стужка рэальна прэтэндавала на абедзве пералічаныя ўзнагароды (хай і не ўзяла ніводнай).

Як бы там ні было, «Найлепшы міжнародны фільм» (ці «Найлепшы фільм на замежнай мове», як намінацыя называлася да 2021 года) — гэта кінематографічны зрээ, канцэнтраваная вытрымка сусветнага кінематографа. І вельмі дзіўна, што сёлета тут перамог апошні фільм дацкага рэжысёра Томаса Вінтэрберга, аднаго з родапачынальнікаў нараўне з Ларсам фон Трыерам радыкальнага руху «Догма 95». Фільм-пераможца ідзе ў беларускім пракаце пад рускай назвай «Ёшчэ по адной», хаця больш слушным перакладам дацкага «Druk» быў бы «Запой». На наш сціплы погляд, зусім не найлепшая карціна са спіса.

Таму звярніце ўвагу на самабытную кітайскую стужку рэжысёра Дэрэка Цана «Найлепшыя дні» (з кітайскай мовы назва перакладаецца як «Ты — падлетак»). Прыгожая, незвычайная, пранізлівая драма аб падлеткавым узросце. Акрамя таго, нячаста ж з Кітая даходзіць хаця б штосьці, акрамя прыгодніцкіх фільмаў ды анімацыі. Дарэчы, «Найлепшыя дні» — прыклад адной з нямногіх заўважных работ на гэтай цырымоніі, якія расказваюць пра маладых. Падумаіце самі: што «Зямля качэўнікаў», што «Бацька», што «Манк», што «Запой», што дакументальны «Агент-крот», што нават найлепшы мультфільм «Душа» ад студыі Pixar — усе пра пажылых альбо па меншай меры перажыўшых «сярэдні ўзрост» людзей з іх спецыфічнымі праблемамі! Відзець, з’явіўся трэнд на зварот да старасці як да ўшчэмнай меншасці.

Афіша фільма «Найлепшыя дні».

У неабсяжны свет кнігі

Як бы ні развіваўся свет, важнае месца ў ім заўсёды будзе займаць кніга. Гэта чарговы раз засведчылі ўжо XVII Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Здаецца, чым хутчэй развіваецца прагрэс, тым глыбей даследчыкі сягаюць у мінулае, каб засяродзіцца на схаваных кніжных таямніцах. Тэмпы сучаснага навукова-тэхнічнага прагрэсу такія, што не паспяваеш азірнуцца, як заўтрашні дзень навукі становіцца ўжо ўчарашнім. Адметнасць сёлетніх кнігазнаўчых чытанняў — выкарыстанне розных фарматаў: выступленне жывое, з дапамогай відэаканферэнц-сувязі, відэапавадамленне.

Пасяджэнні нон-стоп

— Складаны этап каранавіруса прымушае да пошуку новых форм камунікацыі і нярэдка дае новыя магчымасці, — адзначае Аляксандр Суша, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, мадэратар чытанняў. — У гэтай зале сабралася каля 40 удзельнікаў ужывую, і вялікая колькасць гледачоў далучаецца ў віртуальным фармаце праз трансляцыю, хтосьці пазнаёміцца з матэрыяламі канферэнцыі ў запісе. Прадугледжаны розныя фарматы, і гэта, будзем лічыць, на карысць.

Дыстанцыйная камунікацыя — прыкмета сучаснасці. Пад трансляцыі на канале YouTube можна было задаваць пытанні, а выступоўца даваў адказы. Такім чынам, дыялог у розных фарматах, але з адной мэтай — абмеркаваць актуальныя пытанні кніжнай культуры, падзяліцца досведам, вынікамі навуковых даследаванняў.

Не спыняюцца ініцыятывы па вяртанні помнікаў кніжнай культуры на радзіму. — Значная частка нявыяўленых нацыянальных дакументаў знаходзіцца па-за межамі нашай краіны, — канстатаваў дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі. — Так, толькі за апошнія некалькі гадоў супрацоўнікамі НББ выяўлена каля 20 000 раней невядомых нацыянальных дакументаў, якія папоўнілі нацыянальную бібліяграфію. Толькі ў мінулым годзе бібліятэкай было набыта 91 рэдкае выданне, і найбольш каштоўныя — за сродкі фонду падтрымкі культуры Прэзідэнта нашай краіны.

Усё яшчэ застаецца шмат маладаследаваных калекцый. Адна з такіх, — перакананы Раман Матульскі, — Віленская публічная бібліятэка, якая была адной з найбуйнейшых на тэрыторыі Расійскай імперыі і саступала па сваіх фондах толькі Імператарскай публічнай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбургу і бібліятэцы Румянцаўскага музея ў Маскве. Побач з найкаштоўнейшымі еўрапейскімі выданнямі там захоўваліся такія помнікі культуры, як Тураўскае евангелле, Статуты ВКЛ, кнігі Ф. Скарыны, выданні, якія пабачылі свет у беларускіх друкарнях, адзначае Р. Матульскі: «Фонды Віленскай публічнай бібліятэкі ніколі не былі прадметам спецыяльнага даследавання беларускіх бібліятэказнаўцаў, тым больш на прадмет выўлення ў іх нацыянальных дакументаў. Разам з тым апублікаваныя каталогі, якія цяпер знаходзяцца ў адкрытым доступе, з'яўляюцца добрай крыніцай для работы ў гэтым кірунку. З больш чым двухмільёнага фонду Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Леніна засталася каля 300 тысяч. Многае было вывезена, і мы не ведаем яго лёс». Але работы па вяртанні кніжнай спадчыны працягваюцца.

Неразгаданы Скарына

Больш чым 80 дакладаў агучылі за два дні падчас кнігазнаўчых чытанняў выступоўцы з 8 краін свету. Тэмы, звязаныя з асобай і спадчынай Ф. Скарыны, не губляюць актуальнасці. Асаблівасці мастацкага афармлення Бібліі рускай Францыска Скарыны — у фокусе даследавання Вольгі Шутавай, дырэктара лабараторыі скарыназнаўства і валарызацыі даследаванняў гісторыі і культуры Беларусі з Ва-сюр-Сен

(Францыя). Даследчыца спыняецца на своеасаблівых візуальных маркерах Бібліі рускай, па якіх можна пазнаць Рэнесанс. Звяртаючыся да мастацкага афармлення скарынаўскай Бібліі, Вольга Шутава адзначае ўмоўнасць яго класіфікацыі: «Гавораць пра функцыянальнасць гравюр Бібліі рускай у цэлым, трэба памятаць, што ўсе яны з'яўляюцца ілюстрацыямі,

прызначанымі для візуальнай прэзентацыі тэксту. Гэта прадмова Скарыны, і ўласна Біблія». Яна разглядае гравюру бічавання Іава, якая навукоўцамі абыздзена ўвагай праз яе недасканаласць. Тлумачэнне гэтай гравюры Вольга Шутава бачыць так: тры мужчынскія постаці аказваюцца сябрамі Іава: Еліфаз, Вилдас, Сафар, жанчына ў сукенцы — жонка Іава.

Ілюстрацыйны характар скарынаўскай Бібліі даследчыца даказвае на прыкладзе гравюры, дзе царыца Эсфір прыйшла да цара Артаксеркса. Выява Эсфір у Бібліі рускай адрозніваецца ад нямецкага, чэшскага, італьянскага варыянтаў не толькі па стылістыцы, але і сюжэтна. Звычайна Эсфір паказана на каленях перад царом, а ў Бібліі рускай яна стаіць. Усведамляючы ўсю небяспеку свайго з'яўлення, яна ўсё ж прыйшла да Артаксеркса, каб заступіцца за Мардахея і ўсіх іўдзеяў. А цар працягнуў да яе залаты жэзл. Ілюстрацыя ў Скарыны дакладная, супадае з тэкставым апісаннем. Тое, што Скарына выкарыстоўваў карцінкі для ілюстрацыі тэксту, дае падставу задаць пытанне: з дапамогай якіх вобразаў ён ствараў гэтыя ілюстрацыі? Гравюры Скарыны характарызуюцца аб'ёмнасцю персанажаў і наяўнасцю перспектывы (гравюры ж іншых аўтараў плоскія). Даследчыца робіць выснову, што вобразы і асацыяцыі да ініцыялаў Бібліі рускай прыдумваў чалавек, які свабодна валодаў некалькімі мовамі. Верагодна, гэта быў сам Францыск Скарына. Так сама, як ён стаў у толькі за ідэйным афармленнем, але і фармальным напавеннем біблейскага тэксту.

Асветнік Зізаній

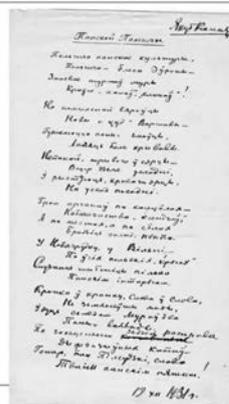
Значная фігура ў беларускай гісторыі — Лаўрэнцій Зізаній. Яму прысвяціла сваё даследаванне Юлія Шустава, дацэнт кафедры дапаможных і спецыяльных гістарычных дысцыплін Расійскага дзяржаўнага гуманітарнага ўніверсітэта, старшы навуковы супрацоўнік навукова-даследчага аддзела рэдкіх кніг Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі. Даследчыца звяртаецца да той часткі педагагічнай спадчыны Зізанія, якая часта застаецца ў цені, а менавіта яго прыродазнаўчанавуковых ведаў і асветніцтва ў гэтай галіне. Педагагічную спадчыну Зізанія складаюць філагалічныя, лексікаграфічныя працы. Гэта Буквар, напісаны разам з братам Стэфанам Зізаніем (Вільня, 1596), Граматыка Лаўрэнція Зізанія — першая друкаваная граматыка славянскай мовы (Вільня, 1596). Аднак не ўсе працы пабачылі свет. Многія застаюцца неапублікаванымі да гэтага часу, пераканана даследчыца. У рукапіснай традыцыі вядомы яго прапаведзі, але цэлы шэраг твораў Зізанія не захаваліся да нашых дзён, і пра іх мы ведаем па ўскосных крыніцах. Рэдагаваў і перакладаў з грэчаскай мовы «Гутарка на 14 пасланьняў святога апостала Паўла» Іаана Златавуста (1623) і тлумачэнні на апакаліпсіс

Андрэя Кесарыйскага (1625). Працаваў над Вялікім катэхізісам (1627). Кнігу надрукавалі, а пасля тыраж быў амаль цалкам знішчаны. Але некалькі экзэмпляраў захавалася. Даследчыца адзначае, што на сёння вядома пра 5 экзэмпляраў Вялікага катэхізіса Зізанія. 4 з іх — у Маскве (3 — у Расійскай дзяржаўнай бібліятэцы, 1 — у аддзеле рукапісаў гістарычнага музея)

Рукапісы Я. Коласа

5. Аўтограф верша «Панскай Польшчы».

Уверсе подпіс: «Якуб Колас», пад тэкстам дата: «18 XII 1931». Верш «Панскай Польшчы» быў упершыню надрукаваны ў газеце «Савецкая Беларусь», 1931 г., № 293. У апошні збор твораў верш уваходзіць пад назвай «Польскім катан». Радкі 13-20, 33-40 у аўтографі адсутнічаюць.

З дакладам выступае Марыя Міцкевіч.

і 1 — у навуковай бібліятэцы Казахскага нацыянальнага педагагічнага ўніверсітэта імя Абая ў Алматы.

Тайна веткаўскай плячэнкай

Багатую спадчыну мінулых стагоддзяў захоўвае Веткаўскі музей стараверства і беларускіх традыцый імя Шклярава. Увагі заслугоўвае адмысловы плецены арнамент у рукапісах XVI—XIX стст. На аналізе ранніх беларускіх рукапісаў з калекцыі веткаўскага музея спынілася намеснік дырэктара па навуковай рабоце гэтай

Ініцыял «Ю» з плячэнкай — вобразам муміі. З рукапіса 1830-х гг.

установы Галіна Нячаева: «Веткаўскі збор старадрукаў маецца ў навуковай бібліятэцы Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта, трапіў туды ў выніку экспедыцыі 1970 г. І там сярод кніг, якія мы разам з калегай вывучалі ў 2019 годзе, тыя, якія разглядаем сёння. Вось Апостол першай паловы XVII ст. Кніга паходзіць з тэрыторыі ВКЛ: мяжа Беларусі і Украіны». Цікавае ўяўляе рукапіс з калекцыі Гомельскага музея (1830-я гады), дзе паказана літара «Ю» ў адмысловым арнаменце: частка літары ў асацыятыўным выглядзе ўяўляе мумію. Гэта таксама прыклад плеченага арнаменту. Чырвоным евангеллем называюць супрацоўнікі выданне са сваёй калекцыі XVI ст: там спалучаецца старадрукаўскі арнамент з плячэнкай. «Яна падверглася гравітацыі — крыжоваму паходу готыкі, паколькі балканская плячэнка са свабодных петляў тут ужо малое крыжы прамаканцовыя», — каментуе дзіўную з'яву Галіна Нячаева. Адно Евангелле з веткаўскага музея супрацоўнікі назвалі Евангеллем з драконамі, бо там ёсць мініяцюра драконаў (першая палова XVII ст.) і заўважныя гатычныя рысы ў плячэнтцы. Гэта гравюрны стыль. Тут можна ўбачыць кірыліцу, якая роднасная скарынаўскім шрыфтам, — антыкву — еўрапейска з'ява.

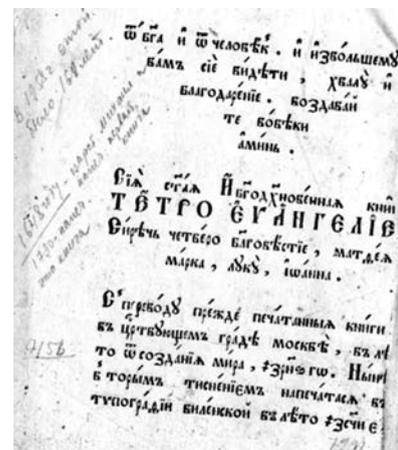
Рукапіс 1806 года майстра Сімяона Кавалёва дэманструе цікавую выяву. На плячэнтцы сядзяць сава і сокал. Па заходніх слоўніках гэтыя птушкі расшыфроўваюцца як альфа і амега з усімі багаццямі сэнсамі. Так плячэнка выяўляе сэнс прамудрасці.

Колас у Лондане

За межамі нашай краіны ёсць устаноўва, якая клапатліва зберагае спадчыну Якуба Коласа. Беларуская бібліятэка і музей імя Ф. Скарыны ў Лондане — адзін з галоўных цэнтраў беларусказнаўства ў мяжой. 15 мая гэтая ўстанова адзначае 50-гадовы юбілей. Пра рукапісную і друкаваную спадчыну Якуба Коласа ў фондах гэтай бібліятэкі расказала Марыя Міцкевіч, унучка Якуба Коласа па бацьку і Янкі Маўра — па маці: «Шмат гадоў папаўненнем калекцыі займаўся Аляксандр Надсан. Самае каштоўнае тут — рукапісы Коласа. Вось вершы «Водгулле», «Доля батрачкі», «Поле». Самы цікавы рукапіс — верш «Антону Луцкевічу», бо ёсць частка, якая ніколі не друкавалася. Вось уступ да паэмы «Сымон музыка», аўтограф Коласа «Падумайце аб дзеях», артыкул «Мова Лынькова па рамане «На чырвоных лядах»» (упершыню надрукаваны ў 1934 г.). Яшчэ цікавы дакумент — ліст да Аляксандра Вянясенскага ад 7 красавіка 1940 г.». Марыя Міцкевіч таксама задала, што 15 мая — 100 гадоў з моманту вяртання Коласа на радзіму пасля Першай сусветнай вайны. У бібліятэцы ў Лондане захоўваюцца першыя выданні Коласа: «Водгулле» (1922), «У палескай глушы» (1923), «Сымон музыка» (1925), «На прасторах жыцця» (1926). Прадстаўлены і эмігранцкія выданні: напрыклад, «Новая зямля» (Мюнхен, 1952), «У палескай глушы» (Мюнхен, 1957) і іншыя. Можна прасачыць творчасць Якуба Коласа ў перыядычных эмігранцкіх выданнях: газета «Раніца» (Берлін), газета «Беларус» (ЗША), часопісы «Моладзь» (Парыж), «Барацьба» (Штутгарт), «Беларускі свет» (ЗША) і іншыя. Пра эмігранцкія выданні Якуба Коласа, у прыватнасці «Сымона музыку», падрабязна распавёў старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Я. Коласа Аляксандр Крыжэвіч.

Беларускія рарытэты ў Самары

Знаходкі і адкрыцці ў кніжнай спадчыне — заўсёды добрая навіна, асабліва што датычыцца помнікаў старажытнай кніжнай культуры. Агляд стараверскіх выданняў беларускіх друкарань другой паловы XVIII— пач. XIX ст. з фонду Самарскай універсальнай навуковай бібліятэкі (Расія) зрабіла Ларыса Сташанкова, галоўны бібліяграф аддзела рэдкіх кніг гэтай установы. Спіс беларускіх кніг уключае 31 выданне ў колькасці 35 экзэмпляраў. Пяць выданняў датаваны канцом XVI—XVII стст. Астатнія кнігі стараверскія. Шэсць кніг з гэтага пераліку выданы ў Вільні, у друкарні Троіцкага манастыра ў 1768—1802 гг. Гэта дзве Псалтыры, Евангелле вучыцельнае, Евангелле Тэтр, Шэстаднеў служэбны, Слова пра лжэпрарокаў і лжэнастаўнікаў.

Евангелле Тэтр.

Успешна, што кніжныя зборы беларускага паходжання раскрываюць свае адрасы ў свеце. Для даследчыкаў гэта падстава для чарговага паглыблення ў неабсяжны свет кнігі і, адпаведна, нагода для новых сустрэч на кнігазнаўчых чытаннях.

Наталля СВЯТЛОВА,
фота аўтара

Пацеха з межа

Анатоль ЗЭКАЎ

Літаратурныя пароды

Атава славы

Невязучы, відаць,
ці мо проста няўдалы?..
Жыць не ўмею як след.
Так, з аглядаю жыць.
Людзям першы укус.
Мне ж заўсёды атава,
Ды і тая ў дажджы,
ды і тая ў дажджы.

Міхась БАШЛАКОЎ

Косяць класікі вершы
і прозу.
Я ж на іх хіба вокам
кашу

І тапчуся
ля росных пракосаў,
І траву, нібы рыфмы,
сушу.

Мне б кавалачак
іхняе славы,
Каб салодкія сніліся сны.
Але мне застаецца
атава,

Ў лузе тым,
што скасілі яны.

І чаму не шанцуе мне гэтак,
Бо атава —
і тая ў дажджы...

Як прабіцца з-за іх мне ў паэты,
Каб з аглядаю потым
не жыць,

Каб і мне ўкос дастаўся
той першы,

Што звініць пад касою
ўнастрыг,

Каб пакласці пракосы
у вершы

І напоўніць духмянасцю іх?

Каханне без чырвані

Я хачу быць сёння самай лепшай,
Спадабацца я хачу табе.

Я сяджу, зусім не чырванюю,
Выручае вопыт і гады.

Ніна ШКЛЯРАВА

Можа быць, табе ўсё гэта смешна,
Ды не адхіляй мяне ў журбе.
Для цябе хачу быць самай лепшай
І каханай самай для цябе.

Не глядзі, што я не чырванюю,
Бо цябе ж не першага люблю.
Трэба — я ад погляду знямою,
Трэба — пацалункамі спялю.

Навучу цябе я цалавацца,
Разбуджу і страсць тваю, і млоцьць...
Як-ніяк, а мне ўжо не сямнаццаць.
Ну, а значыць, вопыт нейкі ёсць!

Анатоль КРЭЙДЗІЧ

Пагартаў-запісаў

Прапаршчык — салдату: «Зараз ты
матам лаешся, а пасля тымі ж рукамі
будзеш хлеб браць... Ну, што стаіш?
Няма языка пастукацца?»

Чэрап прабіты знутры. Вось што
значыць востры розум.

Народная «гідраўліка»: калі праця-
каюць боты, то вада сочыцца ў боты,
а калі бочка — то з бочкі.

Шмат хто хацеў бы ўваскрэснуць,
але мала хто гатовы дзеля гэтага па-
мерці.

Чын чынам «вышыбаюць».

З жанчынай лягчэй дамовіцца, чым
знайсці агульную мову.

Пра ўзрост: на танцах ужо не запра-
шаюць, а ў транспарце яшчэ не састу-
паюць месца.

Выйшаў у людзі... І не вярнуўся.

Калі ніхто не парушае закон, то ці
не састарэў гэты закон?

Ці думае чалавек, калі гаворыць
тое, што думае?

Геніі бессмяротныя, затое бяздар-
насці жывуць даўжэй.

Па шматлікіх просьбах радыёслу-
хачоў песня выконваецца апошні раз.

Міхась СЛІВА

І жнец, і на дудзе ігрэц

(Ліст у рэдакцыю часопіса)

«Дарагая рэдакцыя! Мяркую, вы мяне до-
бра ведаеце. Аднак на ўсялякі выпадак ко-
ратка распавяду пра сябе.

У мінулым я токар, а таксама тэхнолаг, ін-
жынер, вынаходнік. Паводле сваіх распра-
цовак напісаў восем кніг на тэму «Аўтама-
тызацыя такарных работ у буйнасэрыйнай
і доследнай вытворчасці». Быў удзельнікам
шматлікіх выставак у Маскве, Кіеве, Мінс-
ку, Львове, Адэсе, Санкт-Пецярбургу, Арле,
Омску і многіх іншых гарадах. Як перадавік
і наватар неаднаразова выступаў з лекцыямі
і дакладамі на прадпрыемствах нашай краіны,
Расіі, Украіны, Малдовы, Казахстана, Узбекі-
стана, Таджыкістана, Туркменістана і іншых
дзяржаў Еўропы і Азіі. Шчодро дзяліўся сваёй
тэхнічнай творчасцю. Многія мае родзічы
і знаёмыя сведчаць, што я зрабіў вялікі ўклад
у навукова-тэхнічны прагрэс.

Я добра іграю на балалайцы, цудоўна спя-
ваю папулярныя песні, люблю танцаваць.
Жонка адзначае мае выдатныя кулінарныя
здольнасці.

Я ўжо на пенсіі больш як дзесяць гадоў. І ра-
шыў унесці свой уклад у развіццё айчынай
літаратуры, таму што, па чутках, з гэтым ёсць

проблемы. Маімі ж творамі будуць зачытвацца
ўсе. Дасылаю вам нізку вершаў (136 твораў на
рускай мове, 64 — на беларускай і 93 творы
на дзвюх мовах адначасова). Па-мойму, на не-
калькі дзён вам хопіць чытаць і атрымліваць
сапраўдную асалоду, а праз тыдзень планую
прыехаць у рэдакцыю асабіста і прывезці дзве
торбы сваіх рукапісаў. Ад аўтобуса пры-
пынку да рэдакцыі данесці будзе цяжка, таму
я пазваню, каб хто-небудзь з вашых супра-
цоўнікаў мяне сустрэў. Упэўнены, што вы бу-
дзеце ў захапленні ад маіх твораў.

З прывітаннем — Арнольд Сцяпанавіч».

Васіль ЧАРОМХІН

Першы твор

Гумарэска

— А-а... Кацюлькін, новы супрацоўнік на-
шай рэдакцыі! Заходзь-заходзь... Я ж па-
пярэджаў: сваім работнікам да мяне можна
без усялякіх там стукаў ды грукаў! У любы
час і з любой нагоды. Бачу, напісаў ужо не-
шта... Ну, давай хутчэй, пачытаем.

— Напісаў, але не ведаю...

— Даведаемся, Кацюлькін! Ты думаеш, мя-
не прызначалі галоўным за прыгожыя во-
чы ці яшчэ там за што? О-о, не, памыляеш-
ся. І ў мяне быў першы твор. Крэмзальні яго,
рэзальні...

— У мяне не першы, напісаў пакуль што...

— Не гарачыся і ніколі мне не пярэч. Ка-
жуць, хлопец ты памяркоўны, сціплы. Але
ж у нашай справе кожнаму карціць паспра-
цацца. Іншы ледзь ногі валачэ, а ў доказы кі-
нецца — бяда. Адкуль сілы бяруцца... О-о-о!
Восем старонак у цябе. Мнагавата атрыма-
лася, мнагавата. Але нічога, скубанём крыху,
адсячом пустэчу, глядзіш — і пойдзе.

— Калі секцы — не будзе звязкі. А трэба ж
поўная яснасць...

— Памаячы... Шчыра скажу: і мяне ску-
блі-рэзальні. Ты думаеш, рэдактарамі — ды
яшчэ галоўнымі! — нараджаюцца? О-о, не!
З цягам часу ўсё... Я, нават не чытаючы, бачу,
а што не бачу — адчуваю: цяжкавата ў цябе
напісана. На старонцы ўсяго па тры-чаты-
ры абзацы. І скажы вялікія. А цяпер жа мода
ў літаратуры: два-тры словы — кропка! Тры-
чатыры скажы — абзац! Тады і лёгкасць.
Пры чытанні, перакладзе. І наборшчыцы ра-
боты менш...

— У Гогаля ёсць старонкі, дзе ніводнага
абзаца...

— Паважаны Хацюлькін...

— Я Кацюлькін!

— Прабач, хацеў як лепш... Дарэчы, Каці
ў нас таксама ёсць. Гэта колькі іх, зараз
палічым... Дзве Кацькі ў аддзелах і Каця-
рына Юр'еўна ў прыёмнай. У паперках-да-
кументах зараз калупаецца. Без папяровых
дакументаў нам яшчэ нельга, ніяк нельга.

— Яна мне, прабачце, і дапамагала. Хачу
падзякаваць...

— Стараецца, не хоча на пенсію... Ты вось,
паважаны Кацёл... прабач — Кацюлькін,
класікаў згадваеш. Нам яшчэ да іх далекавата.

— Я напісаў...

— Бачу, што і ты напісаў. І адчуваецца —
нядрэнна атрымалася. Пад канец вунь і аб-
зацаў прыбавілася. Як галоўны рэдактар,
скажу больш: у канцы любога твора закрут-
ка трэба, інтрыга. Спачатку, зразумела, пад-
водкачка, а тады — бац! Такая закруткачка, каб
чытач войкнуў. І забыўся на ўсё на свеце.
Пра сюжэт, герояў твора твайго толькі ду-
маў. І пра аўтара.

— Пра мяне тут многа чаго...

— Не трэба адразу зазнавацца.

— Вы мяне не разумеце...

— Выдатна разумею... Нічога, папрацуеш
у нас гадкі тры-чатыры, прыгледзішся, як мы
пішам, і ў цябе пойдзе... Дарэчы, дакументы
ты ўсе аформіў?

— Аўтабіяграфія засталася.

— Давай яе таксама сюды.

— Яна ў вашых руках.

— Цьфу, чорт! Во даеш ты, Кацюлькін!
Нельга было раней сказаць?! Навосем старо-
нак, кажаш. Ну і добра. Адчуваецца і дапамо-
га Юр'еўны. Яна, дарэчы, розуму набірлася
ў аддзеле прозы. А зараз, кажуць, і вершы-
кі выдае... Пісаць, значыць, усе вы любіце.
А без гэтага ў нас нельга, прыро нас корміць...

— Я карыстаюся камп'ютарам.

— Цудоўна! Сучасны чалавек, перспек-
тыўны работнік. Ну што тут яшчэ скажаш —
малайцом!.. Лёгка ўсё чытаецца, прыгожа
глядзіцца. Я і па аўтабіяграфіі ўжо бачу —
нармальна, здольнасць няўзброеным вокам
праглядаецца. Абзацы ёсць, кропкі, коскі.
Нават чатыры клічнікі! І ніводнага пыгаль-
ніка. Усё, значыць, зразумела ў твайой біягра-
фіі. А цяпер ідзі, Кацюлькін, у свой кабінет,
і працуй. Як я цябе вучыў...

Малюнкi Алега КАРПОВІЧА

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
29.04.2021 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 710

Друкерня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013
Заказ — 903

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.